

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова

Факультет економіки моря
Кафедра фінансів

«ДОПУЩЕНИЙ ДО ЗАХИСТУ»

Завідувач кафедри фінансів

професор НУК, д.е.н. Рогов Г.К.

(науковий ступінь, вчене звання, П.І.Б. завкафедрою)

«___» _____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

на тему: **«ОЦІНКА ТА ПРОГНОЗУВАННЯ БАНКРУТСТВА
ПІДПРИЄМСТВА»**

Виконав: студент групи 4441

Кулиш М.К.

(підпис)

Керівник роботи:

Професор кафедри фінансів, к.е.н.

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

Карась П.М.

(підпис)

м. Миколаїв – 2023 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Факультет економіки моря

Кафедра _____ фінансів
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Гарант освітньої програми
доцент, к.е.н. Пащенко О.В.
« ____ » _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Студенту _____ Кулиєв Мекан Курбанмуратович
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Оцінка та прогнозування банкрутства підприємства»

Керівник роботи Карась Петро Миколайович, проф., к.е.н.
(науковий ступень, вчене звання, прізвище, ім'я по батькові)

Затверджені наказом ректора № 254-уч. від «26» квітня 2022 року

2. Термін подання роботи 12 червня 2023 року

3. Вихідні дані по роботі: _____
Фінансова звітність ПрАТ «Завод «Фрегат» за 2020-2022рр.
Нормативно-законодавча база

4. Перелік питань, що належать до розробки (найменування розділів):
розкрити сутність поняття «банкрутство підприємства»; дослідити
складові механізми прогнозування банкрутства та оцінити їх взаємозв'язок;
розглянути існуючі методи прогнозування банкрутства; проаналізувати
фінансовий стан конкретного підприємства, оцінити ймовірність його
банкрутства; розробити систему заходів щодо запобігання банкрутству
підприємства

5. Перелік презентаційних матеріалів:

1. Визначення типу фінансової стійкості ПрАТ «Завод «Фрегат» за 2021-2022
рр. 2. Відносні показники фінансової стійкості ПрАТ «Завод «Фрегат» за
2021-2022 рр. 3. Аналіз ліквідності ПрАТ «Завод «Фрегат» за 2021-2022 рр. 4.
Розрахунок показників для оцінки задовільної структури балансу ПрАТ «Завод

«Фрегат» за 2021-2022 рр. 5. Оцінка ймовірності банкрутства ПрАТ «Завод «Фрегат» за відомими моделями прогнозування банкрутства. 6. Антикризові заходи щодо запобігання банкрутству ПрАТ «Завод «Фрегат».

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
4	Мозговий А.М., доцент НУК		

7. Дата видачі завдання 06.02.2023

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Терміни виконання етапів роботи	Примітка
1	Визначення керівника роботи та узгодження теми	6.02.-10.02.23	Виконано
2	Складання змісту та узгодження з керівником	13.02.-24.02.23	Виконано
3	Вивчення літературних джерел	13.02.-24.02.23	Виконано
4	Збір та систематизація інформації за темою роботи	27.02.-10.03.23	Виконано
5	Розробка теоретичного розділу	13.03.-25.03.23	Виконано
6	Розробка аналітичного розділу	3.04.-30.04.23	Виконано
7	Розробка проектного розділу	05.04.-28.05.23	Виконано
8	Розробка спеціального розділу	5.04.-28.05.23	Виконано
9	Розробка вступу, висновків, списку джерел	28.05.-04.06.23	Виконано
10	Розробка презентації та доповіді	2.06.-14.06.23	Виконано

Студент Кулиєв М.К.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи Карась П.М.
(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА	6
1.1. Сутність та причини виникнення банкрутства підприємства	6
1.2. Механізм та методи оцінки і прогнозування банкрутства підприємства	11
1.3. Нормативно-законодавча та інформаційна база оцінки та прогнозування банкрутства підприємства	22
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА (НА ПРИКЛАДІ ПРАТ «ЗАВОД «ФРЕГАТ»).....	29
2.1. Загальна характеристика підприємства та аналіз структури і динаміки балансу	29
2.2. Аналіз фінансової стійкості підприємства	33
2.3. Аналіз ліквідності і платоспроможності підприємства	38
2.4. Прогнозування ймовірності банкрутства підприємства	42
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА СИСТЕМИ ЗАХОДІВ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВА ПРАТ «ЗАВОД «ФРЕГАТ».....	52
3.1. Шляхи виходу машинобудівних підприємств України з кризового стану.	52
3.2. Антикризові заходи для покращення фінансового стану ПрАТ «Завод «Фрегат».....	52
РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ	63
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Нестабільний стан економіки країни, що спостерігається в останні роки, воєна агресія росії негативно позначилися на роботі багатьох підприємств України. Сьогодні спостерігається стійка тенденція до збільшення кількості збиткових підприємств. За таких умов, питання оцінки та прогнозування банкрутства підприємства стоїть особливо гостро, адже достовірне і своєчасне визначення негативних факторів впливу на фінансово-господарську діяльність підприємства дозволяє розробляти заходи, що спрямовані на підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, забезпечення платоспроможності, конкурентоспроможності підприємства у довгостроковому періоді, а головне, попередження ризику банкрутства підприємств. В зв'язку з цим тема кваліфікаційної роботи є актуальною.

Питання оцінки і прогнозування ймовірності банкрутства підприємства досліджували українські науковці – І.С. Благун, І.А. Бланк, М.Я., М.П. Войнаренко, М.О. Данилюк, В.А. Забродський, В.С. Пономаренко, А.М. Поддєрьогін, О.О.Терещенко та інші, а також іноземні вчені – Е. Альтман, Р. Ліс, Г. Спрінгейт, Р. Таффлер, Г. Тішоу, Б. Коласс, Р. Манн, Е. Майер, Х. Фольмут, Д. Хан та інші.

Мета кваліфікаційної роботи полягає в дослідженні теоретичних і практичних аспектів оцінки та прогнозування ймовірності банкрутства та розробці системи заходів щодо запобігання банкрутству підприємства.

Для досягнення цієї мети в роботі були поставлені наступні завдання:

- розкрити сутність поняття «банкрутство підприємства»;
- дослідити складові механізму прогнозування банкрутства та оцінити їх взаємозв'язок;
- розглянути існуючі методи прогнозування банкрутства;
- проаналізувати фінансовий стан конкретного підприємства, оцінити ймовірність його банкрутства;

– розробити систему заходів щодо запобігання банкрутству підприємства.

Об'єктом дослідження є процес оцінки та прогнозування ймовірності банкрутства підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні і практичні основи оцінки та прогнозування ймовірності банкрутства підприємства.

Кваліфікаційна робота виконана на матеріалах ПрАТ «Завод «Фрегат».

При написанні кваліфікаційної роботи використовувались наступні загальнонаукові методи: аналітичний, табличний, графічний, статистичний. Порівняльний метод використовувався для співставлення значень фінансових показників за окремі періоди з метою виявлення причин, які призвели до змін. Дослідження сутності банкрутства підприємства здійснювалось з використанням методу абстракції, системного аналізу. Оцінка фінансового стану підприємства здійснювалася методами і прийомами фінансового аналізу.

Інформаційною базою для написання кваліфікаційної роботи стали законодавчі й нормативні документи, підручники, монографії, статті в періодичних виданнях щодо діагностики банкрутства підприємства та річна фінансова звітність підприємства ПрАТ «Завод «Фрегат» за 2021-2022 роки.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаної літератури, додатків.

В першому розділі роботи розкрито сутність банкрутства підприємства, причини його виникнення, методичні підходи до оцінки та прогнозування ймовірності банкрутства підприємства та нормативно-законодавча та інформаційно-нормативна база такої оцінки і прогнозування.

В другому розділі даної роботи представлений аналіз фінансового стану та прогнозування банкрутства ПрАТ «Завод «Фрегат» в 2021-2022 роках.

В третьому розділі надані пропозиції щодо розробки системи заходів фінансового оздоровлення цього підприємства.

В четвертому розділі кваліфікаційної роботи розглянуті питання охорони праці на підприємстві.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність та причини виникнення банкрутства підприємства

Проблеми банкрутства підприємств в Україні є особливо актуальними в сучасних умовах. Через повномасштабну збройну агресію російської федерації практично всі підприємства України зазнають фінансових втрат, що призводить до появи неплатоспроможних підприємств. Для підприємств війна ускладнила або взагалі не дозволяє ведення ефективної господарської діяльності, порушила своєчасні розрахунки з постачальникам, бюджетом, тобто можливості повного виконання фінансових зобов'язань. Крім того, відбувається процес поступової інтеграції України в Євросоюз з його особливими чіткими правилами та умовами функціонування ринку, які можуть призвести до зниження фінансової стійкості підприємств України. Процедури банкрутства є інструментом не лише для ліквідації підприємства або продажу всього майна, але й дієвим механізмом для оздоровлення фінансово-господарського стану, відновлення платоспроможності та фінансової стійкості [1].

Поняття банкрутства походить від італійських слів: *bankus* - банк, контора, торгівельний заклад; *rotto* - руйнувати, зачиняти заклад, тобто банкрутство означає відмову громадянина або фірми сплачувати за власними борговими зобов'язаннями через брак коштів [2].

Поняття банкрутства підприємства слід розглядати з погляду фактичної фінансової ситуації на підприємстві та з погляду юридичних норм і юридичного вже зафіксованого статусу для підприємства [3, с. 7].

З погляду фактичної фінансової ситуації на підприємстві банкрутство - це нездатність підприємства розраховуватися за своїми платіжними зобов'язаннями через перевищення зобов'язань боржника над його майном та незадовільну структуру балансу (в т.ч. призупинення розрахунків із кредиторами, коли підприємство не забезпечує виконання вимог кредиторів протягом певного періоду часу).

З юридичної точки зору банкрутство - це визнана в судовому порядку неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування процедури ліквідації підприємства.

В економічній літературі існують різні підходи до трактування поняття «банкрутство», проте, несамоперед необхідно використовувати визначення банкрутства, які надані в нормативно-законодавчих актах України, оскільки процедура банкрутства проходить за участю органів судової влади.

Так, згідно Господарського Кодексу України (стаття 209) банкрутством вважається «нездатність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів інакше як через застосування визначеної судом ліквідаційної процедури» [4].

Згідно Кодексу України з процедур банкрутства, який був прийнятий в 2018 році і введений в дію 21 жовтня 2019 року, банкрутство – це визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедури санації та реструктуризації і погасити встановлені у порядку, визначеному цим Кодексом, грошові вимоги кредиторів інакше, ніж через застосування ліквідаційної процедури [5].

Далі розглянемо підходи до визначення поняття банкрутства в економічній літературі (табл. 1.1). В результаті аналізу визначень поняття банкрутства підприємства можна виділити наступні підходи:

1. Банкрутство як стан неспроможності підприємства.
2. Банкрутство як результат впливу різних факторів.
3. Банкрутство як інструмент подолання кризової ситуації.

Таблиця 1.1

Визначення поняття фінансової стійкості підприємства
українськими вченими-економістами

№ п/п	Автори	Визначення поняття
1	2	3
1	Базилінська О. Я.	«Банкрутство (Bankruptcy) – це неспроможність підприємства платити за своїми борговими зобов'язаннями та виконувати зобов'язання перед бюджетом» [6, с. 200]
3.	Бланк І. А.	«Банкрутство – встановлена в судовому порядку фінансова неспроможність підприємства, тобто нездатність підприємства задовольнити в установлені строки висунуті до нього з боку кредиторів вимоги, а також виконати зобов'язання перед бюджетом» [7, с. 498]
4.	Кондрашихін А.Б., Пепа Т.В., Федорова В.О	«При певному збігу обставин тривалої кризи виробнича система виявляється на порозі якісно нового стану — банкрутства, коли темпи реалізації продукції основної діяльності вже не в змозі покривати зростання зовнішніх боргів і внутрішні витрати виробництва» [8, с. 7]
5.	Терещенко О. О.	Банкрутство підприємства - це «наслідок глибокої фінансової кризи, система заходів щодо управління якою не дала позитивних результатів» [9, с. 13]
6.	Шморгун Н. П., Головко І. В.	Банкрутство підприємства - це «документально підтверджена нездатність суб'єкта господарювання платити за своїми зобов'язаннями і фінансувати основну поточну діяльність у зв'язку з відсутністю коштів» [10, с. 86]
7.	Боронос В.Г., Плікус І.Й	Банкрутство підприємства - це «інструмент виведення суб'єктів підприємницької діяльності з кризової фінансово-господарської ситуації, оскільки в основі самої процедури банкрутства лежать конкретні юридичні й економічні дії, результатом яких є звільнення підприємства від боргів, повернення дебіторської заборгованості» [11]
8.	Філімоненков О.С.	Банкрутство підприємства – це «зазначена господарським судом нездатність боржника відновити платоспроможність, і задовольнити окреслені судом вимоги кредиторів» [12]
9.	Брагіна С. О.	Банкрутство підприємства – це «визнана арбітражним судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури» [13, с. 43]
10.	Грицюк О. Е.	«Банкрутство визначає правовий статус особи, яка не може погасити борги перед кредиторами» [14, с. 45]

4. Банкрутство як останній етап функціонування підприємства.

Отже, банкрутство – це такий фінансовий стан підприємства, що характеризується його неспроможністю виконувати свої фінансові зобов'язання і є результатом дії внутрішніх і зовнішніх факторів, що призводить до застосування судом ліквідаційної процедури.

При розгляді сутності поняття банкрутства підприємства необхідно визначити його зв'язок з поняттям неспроможності, неплатоспроможності.

Неспроможність – це нездатність підприємства погашати свої фінансові зобов'язання в зв'язку з тим, що ці зобов'язання більше ніж вартість майна або якщо підприємство має незадовільну структуру балансу.

Неплатоспроможність – це фінансовий стан підприємства, при якому воно має збої у виробничо-господарській діяльності, не погашає в терміни і в повному обсязі свої боргові зобов'язання, проте здатне це зробити за рахунок реалізації всіх або частини активів, що є у нього. Неплатоспроможність є однією із перших ознак банкрутства і позначає, що «підприємство:

- поглинає ресурси або засоби кредиторів (постачальників, банків, власних працівників, акціонерів);
- збільшує заборгованість з податків, зборів та інших платежів» [15, с. 381].

Коли підприємство знаходиться в кризовому фінансовому стані, є неплатоспроможним довгий час, діяльність якого є збитковою, то це свідчить про ймовірність його банкрутства. Тобто банкрутство є результатом виникнення фінансової кризи, яку підприємство не пододало шляхом застосування системи економічних, організаційних, технічних, фінансових та інших заходів [16].

Банкрутство підприємства не виникає раптово, тому необхідно регулярно досліджувати тенденції зміни фінансового стану підприємства, а також його основних постачальників, покупців його продукції, а також конкурентів. Важливим є постійне дослідження причин (факторів), що призводять до банкрутства підприємства, щоб своєчасно вжити відповідні заходи для зменшення їх впливу на фінансовий стан підприємства.

В економічній літературі виділяють дві групи факторів (причин) виникнення банкрутства підприємства, що надані на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Фактори виникнення банкрутства українських підприємств

Джерело: складено автором [17]

- внутрішні, які залежить від діяльності самого підприємства;
- зовнішні, виникнення та прояв яких залежить від зовнішнього оточення підприємства.

Треба також розглянути види банкрутства підприємства, які залежать від факторів їх виникнення. Розрізняють наступні види [8; 9; 17; 18;]:

1) реальне, яке характеризує неспроможність підприємства відновити в майбутньому свою платоспроможність та фінансову стійкість в результаті реальної втрати капіталу;

2) необережне банкрутство як результат неефективної, ризикової діяльності підприємства;

3) випадкове банкрутство як результат дії надзвичайних обставин (воєна агресія, політична нестабільність, економічна криза), що призводить до неплатоспроможності підприємства.

3) приховане банкрутство як результат навмисного приховування факту фінансової неспроможності підприємства та подання недостовірної інформації зацікавленим особам;

3) умисне банкрутство – це свідоме доведення підприємства до стійкої фінансової неспроможності;

4) фіктивне банкрутство як результат свідомого поширення підприємством інформації щодо своєї фінансової неспроможності, щоб ухилитися від погашення зобов'язань [18].

На рис. 1.2 наданий взаємозв'язок факторів виникнення та видів банкрутства підприємств.

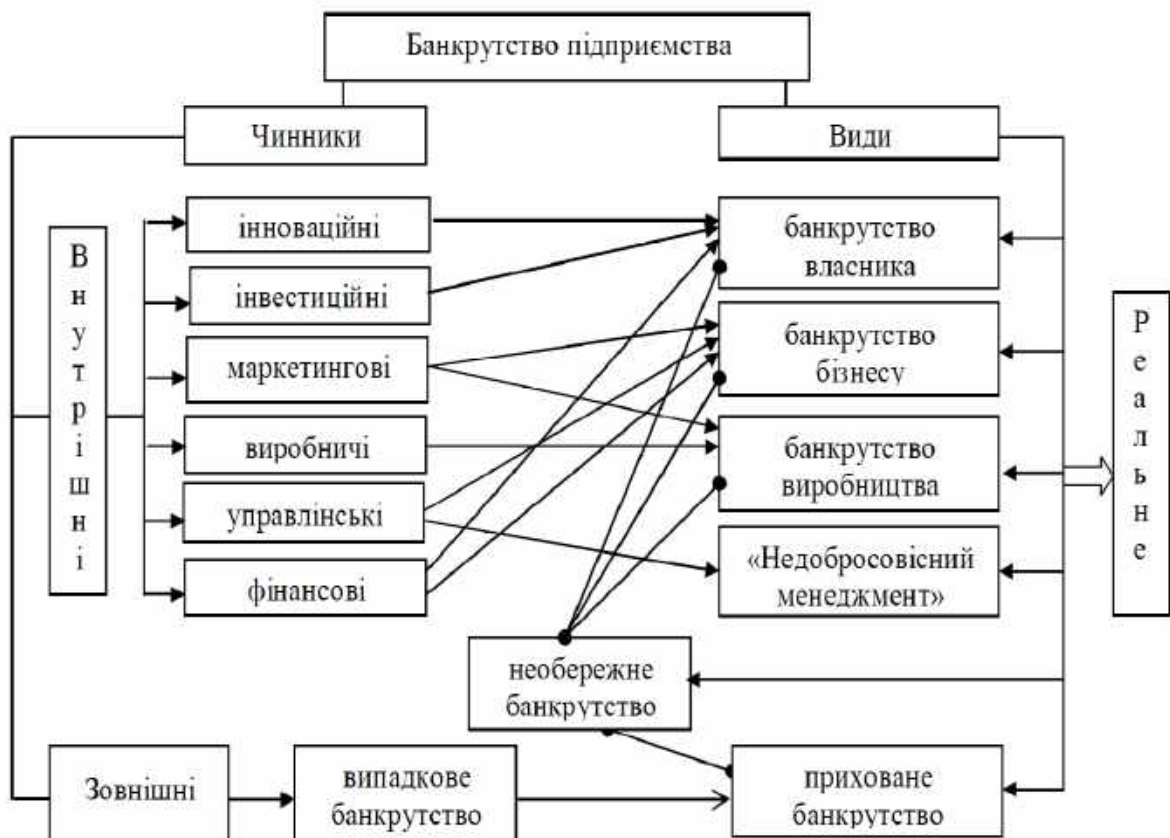

Рис. 1.2. Взаємозв'язок факторів виникнення та видів банкрутства підприємств [16, с. 200]

1.2. Механізм та методи оцінки і прогнозування банкрутства

Оцінка та прогнозування банкрутства підприємства є важливою задачею для його менеджменту, оскільки дає можливість виявити основні недоліки, проблеми в діяльності підприємства, врахувати вплив як внутрішніх, так різних зовнішніх факторів. Первинні причини або передумови банкрутства зароджуються в середині фінансів підприємства, в тому числі в структурі капіталу, через що за якимось причинами виникає регулярна нездатність платежів. В результаті оцінки визначається ймовірність банкрутства підприємства і розробляються заходи для його уникнення.

Основне завдання прогнозування банкрутства полягає в своєчасній розробці системи заходів, що спрямовані на подолання на підприємстві негативних тенденцій його розвитку.

В економічній літературі представлена велика кількість різних прийомів, методів прогнозування фінансових показників, а також оцінки ймовірності банкрутства [18-25]. Розрізняють три основні напрямки прогнозування ймовірності банкрутства підприємства (рис. 1.2) [18, с. 167]:

1) оцінка і прогнозування показників задовільної структури балансу (наприклад, визначення коефіцієнту покриття, коефіцієнту забезпечення власними засобами, коефіцієнту відновлення (втрати) платоспроможності).

2) використання системи формалізованих і неформалізованих критеріїв, що включає в себе використання не лише бухгалтерської звітності, а й додаткової інформації; що ж стосується критичних значень цих критеріїв, то вони повинні бути деталізовані за галузями і підгалузями, а їх розробка може бути виконана після накопичення визначених статистичних даних;

3) розрахунок індексу кредитоспроможності (наприклад, за допомогою дискримінантних багатофакторних моделей Альтмана для США, Таффлера і Тішоу для Великобританії, Терещенка О.О. для України тощо).

Рис. 1.2. Напрями прогнозування ймовірності банкрутства підприємства

а) розрахунок індексу кредитоспроможності (наприклад, за допомогою дискримінантних багатофакторних моделей Альтмана для США, Таффлера і Тішоу для Великобританії, Сайфуліна, Кадикова та Зайцевої для Росії, Терещенка для України тощо); в основі цих моделей лежить задача класифікації змінних (факторів впливу);

б) використання системи формалізованих і неформалізованих критеріїв, що включає в себе використання не лише бухгалтерської звітності, а й додаткової інформації; що ж стосується критичних значень цих критеріїв, то

вони повинні бути деталізовані за галузями і підгалузями, а їх розробка може бути виконана після накопичення визначених статистичних даних;

в) оцінка і прогнозування показників задовільної структури балансу (наприклад, визначення коефіцієнту покриття, коефіцієнту забезпечення власними засобами, коефіцієнта Бівера тощо).

Перший напрямок діагностики банкрутства підприємства наданий в Методичних рекомендаціях щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затверджених наказом Міністерства економіки України від 19.01.06р. № 14, у редакції наказу Міністерства економіки України від 26 жовтня 2010 р. № 1361) [26].

Методичними рекомендаціями визначено три види неплатоспроможності: поточна, критична, надкритична [26].

«Поточна неплатоспроможність – це фінансовий стан підприємства, коли на конкретний момент у зв'язку з випадковим збігом обставин тимчасово суми наявних у нього коштів і високоліквідних активів недостатньо для погашення поточного боргу, що відповідно до законодавчого визначення розглядається як неспроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконати після настання встановленого строку їх сплати грошові зобов'язання перед кредиторами, у тому числі із заробітної плати, а також виконати зобов'язання щодо сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів) не інакше як через відновлення платоспроможності [26].

Показником ознаки поточної неплатоспроможності (ПНП) є різниця між сумою наявних у підприємства грошей та їх еквівалентів, довгострокових і поточних фінансових інвестицій та сумою всіх його зобов'язань, що визначається за даними форми фінансової звітності № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)». Поточна неплатоспроможність визначається за формулою:

$$П_{НП} = A_{1030} + A_{1035} + A_{1160} + A_{1165} - П_{1695}, \quad (1.1)$$

де $A_{1030}, A_{1035}, A_{1035}, A_{1160}, A_{1165}$ — відповідні рядки активу балансу;
 P_{1695} — підсумок III розділу пасиву балансу.

Якщо підприємство має позитивне значення P_{III} , то воно вважається повністю платоспроможним. Від'ємне ж значення свідчить про наявність поточної неплатоспроможності.

Фінансовий стан підприємства, у якого на початку і наприкінці звітного періоду наявні ознаки поточної неплатоспроможності, відповідає законодавчому визначенню боржника, який неспроможний виконати свої грошові зобов'язання перед кредиторами протягом 3-х місяців після настання встановленого строку їх сплати.

Однак це не є причиною для розробки плану санації, тому що підприємство може продати запаси, має поточну дебіторську заборгованість, і, крім того, непогашення заборгованості протягом 3-х місяців може бути пов'язане з наявністю відстрочених платежів за договорами, за виданими векселями тощо.

«Критична неплатоспроможність — це такий фінансовий стан підприємства, коли присутні ознаки поточної неплатоспроможності, коефіцієнт покриття (коефіцієнт загальної ліквідності) (K_L) менший за 1, а коефіцієнт забезпечення власними засобами (коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами) (K_3) менший за 0,1. Ознаки критичної неплатоспроможності відповідають фінансовому стану потенційного банкрутства [26]:

$$K_L = \frac{\text{Оборотні активи (р.1195)}}{\text{Поточні зобов'язання (р.1695)}}, \quad (1.2)$$

$$K_3 = \frac{\text{Власний капітал (р.1495)} - \text{Необоротні активи (р.1095)}}{\text{Оборотні активи (р.1195)}}. \quad (1.3)$$

Нормативне значення коефіцієнта K_L встановлено в розмірі не менше 1, а K_3 — не менше 0,1.

Якщо наприкінці звітного періоду хоча б один із зазначених коефіцієнтів (K_L або K_3) перевищує своє нормативне значення або протягом звітного

періоду спостерігається їх зростання, перевага надається позасудовим заходам відновлення платоспроможності боржника або його санації в процесі провадження справи про банкрутство [26].

Якщо протягом строку, встановленого планом санації боржника, забезпечується позитивний показник поточної неплатоспроможності і перевищення нормативного значення коефіцієнта покриття ($K_{\Pi} > 1,0$) за наявності тенденції зростання рентабельності, платоспроможність боржника вважається відновленою (відсутні ознаки потенційного банкрутства) [26].

«Надкритична неплатоспроможність – це фінансовий стан, коли за підсумками року коефіцієнт покриття менший за 1 і підприємство не отримало прибутку. У такому разі задоволення визнаних судом вимог кредиторів можливе шляхом застосування ліквідаційної процедури» [26].

Отже, для прогнозування можливого банкрутства підприємства здійснюють оцінку структури балансу шляхом розрахунку двох фінансових показників – коефіцієнту загальної ліквідності (K_{Π}) і коефіцієнту забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами (K_3) на початок і кінець певного періоду. На підставі їх значень роблять висновки:

- структура балансу визнається задовільною, а підприємство платоспроможним у разі виконання таких умов (станом на кінець звітного періоду):

$$K_{\Pi} \geq 1,0 \text{ і } K_3 \geq 0,1;$$

- структура балансу визнається незадовільною, а підприємство неплатоспроможним за виконання таких умов (станом на кінець звітного періоду):

$$K_{\Pi} < 1,0, \text{ або } K_3 < 0,1, \text{ або одночасно } K_{\Pi} < 1,0 \text{ і } K_3 < 0,1.$$

Незадовільна структура балансу – це стан господарських засобів і зобов'язань боржника, коли за рахунок власного майна він неспроможний забезпечити своєчасне виконання зобов'язань перед кредиторами у зв'язку з недостатнім рівнем ліквідності майна.

Визнання структури балансу незадовільною означає, що необхідно забезпечити контроль за фінансовим станом підприємства та своєчасне розробити систему заходів для виведення його з фінансової кризи.

Після необхідно оцінити можливість втрати або відновлення платоспроможності підприємства.

Якщо структура балансу є задовільною, тоді підприємство визнається платоспроможним, і розраховують коефіцієнт втрати платоспроможності ($K_{ВТП}$) на найближчі три місяці:

$$K_{ВТП} = \frac{K_{П}^1 + 0,25(K_{П}^1 - K_{П}^0)}{2}. \quad (1.4)$$

де

$K_{П}^1, K_{П}^0$ – коефіцієнт загальної ліквідності відповідно на кінець і початок звітного періоду.

Якщо $K_{ВТП} \geq 1$, це свідчить про реальну можливість підприємства не втратити платоспроможність протягом найближчих трьох місяців. Значення $K_{ВТП} < 1$ свідчить про те, що підприємство в найближчі три місяці може втратити платоспроможність.

Якщо за результатами розрахунку коефіцієнта загальної ліквідності та коефіцієнта забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами структура балансу визнається незадовільною, а підприємство неплатоспроможним, розраховують коефіцієнт відновлення платоспроможності ($K_{ВП}$) за встановлений період (6 місяців):

$$K_{ВП} = \frac{K_{П}^1 + 0,5(K_{П}^1 - K_{П}^0)}{2}. \quad (1.5)$$

Якщо $K_{ВП} \geq 1$, це свідчить про реальну можливість підприємства відновити свою платоспроможність. Значення $K_{ВП} < 1$ свідчить про те, що у підприємства в найближчі шість місяців немає реальної можливості відновити платоспроможність.

Далі необхідно визначити можливості покращення структури балансу і підвищення рівня платоспроможності підприємства [15].

Крім системи фінансових коефіцієнтів для раннього попередження кризових явищ у світовій практиці використовуються економіко-математичні методи, зокрема метод дискримінантного аналізу, який дозволяє визначити спеціальний узагальнюючий показник ймовірності банкрутства.

Найбільш відомими дослідниками, що використовують для діагностики банкрутства підприємств метод побудови дискримінантної функції, є Е. Альтман (США), Р. Ліс, Р. Таффлер і Тишоу (Великобританія), Гордон і Спрінгейт (Великобританія), Дж. Фулмер, Беєрман (Німеччина). Відповідно до даної методики метою дослідження фінансового стану підприємства є використання методів дискримінантного аналізу на основі фінансових показників сукупності підприємств, що перебувають в кризовому стані, і побудові оптимальної дискримінантної функції (моделі), за допомогою якої можна з певним ступенем точності прогнозувати ймовірність банкрутства підприємства. У процесі аналізу здійснюється вибір значимих фінансових показників, для кожного з яких визначається ваговий коефіцієнт дискримінантної функції, що визначають значення критерію Z , певного інтегрального показника, що характеризує фінансовий стан підприємства, за допомогою такого рівняння:

$$Z = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2 + \dots + a_nx_n, \quad (1.6)$$

де Z – інтегральний показник фінансового стану перед прийняття;

$a_1 \dots a_n$ – параметри дискримінантної моделі, що визначають ступінь значимості відповідного фінансового коефіцієнта;

$x_1 \dots x_n$ – показники дискримінантної функції, фінансові коефіцієнти;

a_0 – вільний член дискримінантної функції.

Далі за допомогою розробленої шкали за значенням розрахованих дається якісна характеристика фінансової ситуації на підприємстві.

В табл. 1.2 представлені найбільш відомі моделі прогнозування ймовірності банкрутства, засновані на дискримінантному аналізу і запропоновані західними економістами.

Таблиця 1.2

Моделі прогнозування банкрутства, запропоновані західними економістами

Назва моделі	Фінансові показники, що включені в модель	Модель та інтерпретація інтегрального показника дискримінантної моделі
1	2	3
Двофакторна модель Альтмана	$X1$ – коефіцієнт поточної ліквідності; $X2$ – відношення зобов'язань до пасивів	$Z = -0,3877 - 1,0736 \cdot X1 + 0,0579 \cdot X2$ $Z < 0$ – банкрутство підприємству імовірно не загрожує; $Z > 0$ – імовірність банкрутства підприємства висока
Пятифакторна модель Альтмана	$X1$ – ліквідність (робочий капітал / активи); $X2$ – прибутковість (чистий прибуток / активи); $X3$ – рентабельність (прибуток до сплати податків і відсотків / активи); $X4$ – фінансова стійкість (власний капітал / зобов'язання); $X5$ – оборотність (чиста дохід / активи)	Варіант 1968 р. $Z = 1,2 \cdot X1 + 1,4 \cdot X2 + 3,3 \cdot X3 + 0,6 \cdot X4 + 1,0 \cdot X5$ Мінімальне допустиме значення Z – 1,8; оптимальне – 3,0 Варіант 1983 р. $Z = 0,717 \cdot X1 + 0,847 \cdot X2 + 3,107 \cdot X3 + 0,42 \cdot X4 + 0,995 \cdot X5$ Мінімальне допустиме значення Z – 1,23
Модель Спрінгейта	$X1$ – робочий капітал / активи; $X2$ – прибуток до оподаткування / активи; $X3$ – прибуток до оподаткування / поточні зобов'язання; $X4$ – чистий дохід / активи	$Z = 1,03 \cdot X1 + 3,07 \cdot X2 + 0,66 \cdot X3 + 0,4 \cdot X4$ $Z < 0,862$ – висока; $Z > 2,45$ – мінімальна
Модель Р. Таффлера і Г. Тішоу (Великобританія)	$X1$ – співвідношення валового прибутку й суми поточних зобов'язань підприємства; $X2$ – співвідношення оборотних активів та суми всіх зобов'язань; $X3$ – співвідношення поточних зобов'язань та суми всіх активів; $X4$ – співвідношення чистого доходу від реалізації до суми всіх активів	Модифікація моделі 1997р. $Z = 0,53 \cdot X1 + 0,13 \cdot X2 + 0,18 \cdot X3 + 0,16 \cdot X4$ $Z > 0,3$ – загроза банкрутства мінімальна, тобто підприємство фінансово стабільне; $Z < 0,2$ – підприємство переживає фінансову кризу і ймовірність банкрутства дуже висока
Модель Ліса	$X1$ – робочий капітал / активи; $X2$ – прибутковість (прибуток до оподаткування / активи); $X3$ – нерозподілений прибуток / активи; $X4$ – фінансовий важіль (власний капітал / позиковий капітал)	$Z = 0,063 \cdot X1 + 0,092 \cdot X2 + 0,057 \cdot X3 + 0,001 \cdot X4$ Мінімально допустиме значення Z – 0,037

1	2	3
Модель Дж. Фулмера	$X1$ – нерозподілений прибуток минулих років / активи; $X2$ – чистий дохід / активи; $X3$ – прибуток до оподаткування / власний капітал; $X4$ – грошовий потік / зобов'язання; $X5$ – довгострокові зобов'язання / активи; $X6$ – поточні зобов'язання / активи; $X7$ – $\log$ (матеріальні активи); $X8$ – оборотний капітал / зобов'язання; $X9$ – $\log$ ((прибуток до оподаткування + відсотки до сплати / виплачені відсотки)	$Z = 5,528 \cdot X1 + 0,212 \cdot X2 + 0,073 \cdot X3 + 1,270 \cdot X4 - 0,120 \cdot X5 + 2,335 \cdot X6 + 0,575 \cdot X7 + 1,083 \cdot X8 + 0,894 \cdot X9 - 6,075$ Неплатоспроможність підприємства настає при $Z < 0$

Всі ці моделі прогнозування банкрутства зарубіжних авторів мають ряд суттєвих обмежень для їх використання на українських підприємствах [29]:

- практично всі ці моделі побудовані з використанням вагових коефіцієнтів показників, що розраховані на основі аналітичних даних іноземних підприємств минулих періодів, тому вони не відповідають сучасній економічній ситуації;
- дані моделі не враховують специфіку діяльності підприємств України;
- моделі не дають відповіді на питання, які з факторів вплинули на зміну рівня фінансової стійкості;
- за результатами використання моделей неможливо отримати інформацію можливого подальшого розвитку підприємства;
- граничні значення показників, що запропоновані зарубіжними вченими часто є недосяжними для українських підприємств.

Разом з тим вказані методики дають можливість визначити наближення банкрутства підприємства та не дозволяють спрогнозувати перехід підприємства від однієї стадії життєвого циклу до іншої [28, 29].

Проблему неможливості використання зарубіжних методик у практиці оцінювання фінансового стану українських підприємств спробував вирішити

зробив відомий український дослідник в області фінансового антикризового менеджменту О.О. Терещенко [31].

Модель О.О. Терещенка існує в двох варіантах. Перший — це універсальна модель, що містить 6 показників і побудована на основі даних 850 підприємств різних галузей:

$$Z = 1,5x_1 + 0,8x_2 + 10x_3 + 5x_4 + 0,3x_5 + 0,1x_6, \quad (1.7)$$

де

x_1 — cash-flow/поточні зобов'язання;

x_2 — валюта балансу/ поточні зобов'язання;

x_3 — чистий прибуток/валюта балансу;

x_4 — чистий прибуток/чистий дохід ;

x_5 — виробничі запаси/чистий дохід;

x_6 — чистий дохід/валюта балансу.

Друга модель містить 10 показників і визначає показник Z для підприємств в залежності від виду їх економічної діяльності (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Дискримінантні моделі діагностики банкрутства за Терещенко О.О.

Групи видів економічної діяльності	Дискримінанта модель
1	2
Сільське господарство	$Z=0,105X_1+1,567X_2+0,301X_3+1,375X_4+1,689X_8+0,168X_9-0,260$
Харчова промисловість	$Z=0,261X_1+1,272X_2+0,13X_3+0,486X_4+0,639X_9+0,221X_{10}-1,433$
Інші галузі обробної промисловості	$Z=0,139X_1+1,535X_2+0,486X_3+1,459X_4+0,265X_9+0,159X_{10}-1,757$
Добувна промисловість, металургія, машинобудування, виробництво електроенергії, газу, води	$Z=0,213X_1+2,208X_2+0,67X_3+1,13X_4+1,48X_5+0,515X_8+0,467X_{10}-2,599$
Будівництво	$Z=0,333X_1+1,458X_2+0,395X_4+1,407X_5+0,040X_6+0,41X_{10}-2,325$
Оптова та роздрібна торгівля, готелі та ресторани	$Z=0,268X_1+1,773X_2+1,478X_4+0,775X_5+0,028X_6+0,097X_9+0,177X_{10}-2,026$
Транспорт	$Z=0,145X_1+1,481X_2+1,007X_4+0,048X_6+0,146X_{10}-1,779$
Інші види діяльності	$Z=0,306X_1+0,331X_2+1,309X_4+0,050X_6+0,363X_9+0,258X_{10}-1,387$

1	2
де X_1 — коефіцієнт покриття (поточні активи/поточні зобов'язання)	
X_2 — коефіцієнт фінансової незалежності (власний капітал/валюта балансу)	
X_3 — коефіцієнт оборотності капіталу (чиста виручка від реалізації/валюта балансу)	
X_4 — коефіцієнт рентабельності операційних продаж за cash-flow ((чистий прибуток + амортизація) / (чиста виручка від реалізації + інші операційні доходи))	
X_5 — коефіцієнт рентабельності активів по cash-flow 2 (cash-flow 2/валюта балансу)	
X_6 — коефіцієнт оборотності позичкового капіталу (чиста виручка від реалізації/позичковий капітал)	
X_7 - відношення cash-flow 1 до позичкового капіталу	
X_8 — рентабельність продажів (прибуток (збиток) до оподаткування/чиста виручка від реалізації)	
X_9 — рентабельність власного капіталу (прибуток (збиток) після оподаткування/власний капітал)	
X_{10} — коефіцієнт оборотності оборотних активів (чиста виручка від реалізації/середні залишки оборотних активів)	
$Z > 2$ – підприємство вважається фінансово стійким, і тому йому не загрожує банкрутство; $1 < Z < 2$ – фінансова рівновага (фінансова стійкість) підприємства порушена, але за умови переходу на антикризове управління банкрутство йому не загрожує; $0 < Z < 1$ – підприємству загрожує банкрутство, якщо воно не здійснить санаційних заходів; $Z < 0$ – підприємство є напівбанкрутом.	

Модель О. Терещенка для прогнозування ймовірності банкрутства [31] має значні переваги над іншими методиками: модель є зручною в застосуванні; розроблена на використанні статистичних даних українських підприємств; враховує галузеві особливості підприємств.

Наявність великої кількості моделей для прогнозування банкрутства підприємства свідчить про великий попит щодо їх застосування. Для того щоб прогноз ймовірності банкрутства підприємства був більш точним, необхідно використовувати декілька методів прогнозування ймовірності банкрутства підприємства.

1.3. Нормативно-законодавча та інформаційна база оцінки та прогнозування банкрутства підприємства

Для оцінки і прогнозування ймовірності банкрутства підприємства (ОПБП) використовуються різні інформаційні джерела

Так інформаційною базою для проведення аналізу ОПБП є: законодавчі та нормативні акти; публічна фінансова і статистична звітність підприємства; інформаційні ресурси Інтернет.

Основним інформаційним джерелом ОПБП є фінансова звітність підприємства, формування якої здійснюється відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність» №996-XIV від 16 липня 1999 року [32] та Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», яке затверджене наказом Міністерства фінансів України від 7 лютого в 2013 р. № 73 [33].

Основним законом для складання фінансової звітності і бухгалтерського обліку є Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. №996-XIV, який визначає правові принципи регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності в Україні. Цей закон визначає основні поняття, такі як активи, зобов'язання, облікова політика, а також визначає мету і завдання бухгалтерського обліку [32]. Всі вимоги до основних форм фінансових звітів надані в НП(С)БО 1. При цьому в додатках до Положення наведено склад і структуру форм фінансової звітності підприємства.

Згідно НП(С)БО 1 фінансова звітність підприємства складається з взаємопов'язаних форм, на основі яких здійснюється аналіз фінансового стану підприємства, а саме з: балансу (звіту про фінансовий стан), звіту про фінансові результати (звіту про сукупний дохід), звіту про рух грошових коштів, звіту про власний капітал і приміток до фінансової звітності.

Фінансова звітність повинна надавати дохідливу, доречну, достовірну інформацію, яка впливає на прийняття рішень користувачами, давати змогу вчасно оцінити минулі, теперішні та майбутні події, підтвердити та скоригувати їхні оцінки, зроблені у минулому [33].

Основним звітним документом підприємства є «Звіт про фінансовий стан» (Баланс), який відображає фінансовий стан підприємства на певну дату, а саме: його активи, зобов'язання і власний капітал. В балансі надається стан засобів в двох напрямках: за складом майна (актив) і за джерелами формування активів (пасив).

«Звіт про фінансові результати» - це звіт про доходи підприємства від всіх видів діяльності, його витрати і фінансові результати. Призначення звіту про фінансові результати - це визначення чистого прибутку (збитку) звітного періоду, розкриття операційних витрат (на виробництво, збут, управління і інші операційні витрати) в розрізі економічних елементів та розрахунок показників прибутковості акцій. Показники прибутку на акцію використовуються для оцінки минулих результатів діяльності підприємства з метою формування висновків щодо його потенціалу і ухвалення рішень про інвестиції. Його економічний зміст полягає в розкритті ефективності (прибутковості) використання підприємством ресурсів, наданих власниками його звичайних акцій.

«Звіт про рух грошових коштів» відображає залишки грошових коштів або їх еквівалентів на початок і кінець звітного періоду і потоки грошових коштів, тобто надходження і вибуття в розрізі операційної, інвестиційної і фінансової діяльності підприємства. Він містить інформацію про грошові потоки підприємства за звітний період.

«Звіт про власний капітал» складається з метою розкриття інформації про зміни у складі власного капіталу підприємства.

Складові частини власного капіталу подаються в динаміці. За кожним елементом власного капіталу надаються дані про залишок на початок року, поповнення джерел власних засобів, їх витрачання і залишок на кінець року.

Деякі найбільш важливі статті балансу розшифровуються в примітках до річної фінансової звітності.

Фінансова звітність має містити всю інформацію про фактичні і потенційні наслідки операцій і подій, які могли вплинути на рішення, які приймаються на її основі. Інформація, яка підлягає розкриттю, наводиться безпосередньо у фінансових звітах або в примітках до них.

Нормативно-законодавчою базою ОПБП є положення нормативно-правових актів України, а також актів різних органів державної влади, які носять рекомендаційний, пояснювальний характер, а саме:

1. Кодекс України з процедур банкрутства» № 2597-VIII від 18.10.18 [5]. Цей Закон встановлює порядок проведення аналізу фінансово-господарського стану підприємства щодо наявності ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, незаконних дій у разі банкрутства і організовує проведення такого аналізу при відкритті провадження у справах про банкрутство державних підприємств і підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50 відсотків, умови і порядок відновлення платоспроможності суб'єкта підприємницької діяльності - боржника або визнання його банкрутом і застосування ліквідаційної процедури, повного або часткового задоволення вимог кредиторів [5].

2. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затверджені наказом Міністерства економіки України від 19.01.06 № 14 [26]. Рекомендації містять методику розрахунку показників платоспроможності.

3. Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств і організацій, затверджена Наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств і організацій від 27.06.97 №81 [34]. Методика містить порядок розрахунку показників платоспроможності.

Отже, банкрутство – це такий фінансовий стан підприємства, що характеризується його неспроможністю виконувати свої фінансові зобов'язання і є результатом дії внутрішніх і зовнішніх факторів, що призводить до застосування судом ліквідаційної процедури.

Запобігання цьому стану потребує застосування спеціальних процедур, заходів, які включають в себе оцінку та прогнозування банкрутства підприємства і розробку антикризової програми. Розрізняють три основні напрямки прогнозування ймовірності банкрутства підприємства:

- оцінка й прогнозування показників задовільності структури балансу;
- системи формалізованих та неформалізованих методів;
- розрахунок індексу кредитоспроможності

І в зарубіжній, і у вітчизняній практиці вже існує багато методів визначення ймовірності настання банкрутства підприємства, як окремі показники, так і моделі факторів з ваговими коефіцієнтами. Проте факторні моделі, що пропонуються науковцями інших країн, не завжди придатні для використання в економічних умовах України.

Наявність великої кількості моделей для прогнозування банкрутства підприємства свідчить про великий попит щодо їх застосування. Для того щоб прогноз ймовірності банкрутства підприємства був більш точним, необхідно використовувати декілька методів прогнозування ймовірності банкрутства підприємства.

Нормативно-законодавчою базою є Кодекс України з процедур банкрутства, Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств і організацій.

Інформаційною базою оцінки і прогнозування банкрутства підприємства є його фінансова звітність.

Відповідно до розглянутих методів ОПБП в другому розділі роботи буде проведений аналіз і прогнозування ймовірності банкрутства ПрАТ «Завод «Фрегат».

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ЙМОВІРНОСТІ БАНКУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА (НА ПРИКЛАДІ ПРАТ «ЗАВОД «ФРЕГАТ»).

2.1. Загальна характеристика підприємства та аналіз структури і динаміки балансу

Аналіз фінансового стану і оцінка ймовірності банкрутства здійснювались на основі даних господарської діяльності ПрАТ «Завод «Фрегат».

Продукція заводу - машини сільськогосподарські для рослинництва, виробни гідравлики, продукція для шляхобудівництва, обладнання технологічне для переробних галузей агропромислового комплексу, товари широкого вжитку. Підприємство надає послуги з оцінювання металевих конструкцій та металообробки. Підприємство експортувало захисні огорожі для автомобільних шляхів до Німеччини, Нідерландів, ОАЕ, та країн СНД. Найбільшими іноземними споживачами є такі фірми, як BBV Baustahl und Blechverarbeitungsgesellschaft mb, Scuer GmbH (Німеччина), Meerman Technisch Buro B.V. (Нідерланди), STANDARD TRADING-F.Z.E. (ОАЕ) Також підприємство експортувало сільськогосподарські машини для рослинництва до країн СНД. Решту всієї виготовленої продукції підприємство реалізує в межах України [35].

Історія підприємства почалася в 1969 році, коли було засновано Державне підприємство «Завод «Фрегат» як підприємство оборонної промисловості. В 1993 році державне підприємство було корпоратизовано відповідно до Положення про порядок корпоратизації підприємств, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 5 липня 1993р. №

508. ВАТ «Завод «Фрегат» було створено наказом Міністерства машинобудування, військово-промислового комплексу і конверсії України від 31 серпня 1994р. шляхом корпоратизації державного підприємства «Завод «Фрегат». ВАТ «Завод «Фрегат» став правонаступником майна корпоратизованого державного підприємства «Завод «Фрегат», яке було передано до його статутного фонду. В процесі корпоратизації майна державного підприємства «Завод «Фрегат» засновником була держава в особі Міністерства машинобудування, військово-промислового комплексу і конверсії України [35].

В 2011 році ВАТ «Завод «Фрегат» було перейменовано в Публічне акціонерне підприємство «Завод «Фрегат», а в 2017 році - в приватне акціонерне товариство - ПрАТ «Завод «Фрегат» в зв'язку з приведенням його у відповідність вимогам Закону України «Про акціонерні товариства».

ПрАТ «Завод «Фрегат» має дві філії [35]:

- Східна філія ПрАТ «Завод «Фрегат», яка є відокремленим підрозділом ПрАТ «Завод «Фрегат», і розташована на одній з ним території, але не є юридичною особою;

- Дніпровська філія ПрАТ «Завод «Фрегат», яка є відокремленим підрозділом ПрАТ «Завод «Фрегат», і розташована на відокремленій території, не є юридичною особою.

Основною діяльністю ПрАТ «Завод «Фрегат» в 2022 році було:

- виробництво та продаж машин та запчастин для сільського господарства;

- виробництво та продаж шляхових огорож;

- надання послуг з цеф-монтажу;

- надання послуг з механічної обробки та оцинкування металевих виробів.

В 2022 році обсяг виробництва продукції склав 162,691 млн.грн. і зменшився на 338% відносно 2021 року.

Середньооблікова чисельність працюючих на кінець 2020 року складала 368 осіб, а на кінець 2021 року – 455 осіб, а на кінець 2022 – 388 осіб [35].

За даними ПрАТ «Завод «Фрегат» статутний капітал підприємства становить 10967 тис. грн. і поділений на 4386800 простих акцій номінальною вартістю 0,25 грн. Акціонерами підприємства є юридичні та фізичні особи.

В табл. 2.1 представлено розміщення акцій ПрАТ «Завод «Фрегат» на кінець 2022 року.

Таблиця 2.1

Акціонери ПрАТ «Завод «Фрегат» на кінець 2022 року

№ п/п	Власники	Кількість, шт.	Вартість, грн	Частка у Статутному фонді, %
1.	FREGAT ENGINEERING LIMITED (Кіпр)»	42223263	10555815,75	96,25
2.	Інші юридичні особи – 15	503813	125953,25	1,15
3.	Фізичні особи – 7187 осіб	1140924	285231,00	2,60
РАЗОМ:		4386800	10967000	100,00

На 31 грудня 2021 року загальна чисельність акціонерів - 7203 особи.

Зважаючи на складну ситуацію в Україні, на воєний стан обсяг реалізації продукції ПрАТ «Завод «Фрегат» в 2022 році зменшився на 326%. Якщо діяльність підприємства в 2021 році була прибутковою на відміну від попередніх років, то в 2022 році ПрАТ «Завод «Фрегат» отримав збитки в розмірі 140,356 млн.грн. Це свідчить про погіршення діяльності підприємства, його фінансового стану.

Для оцінки фінансового стану ПрАТ «Завод «Фрегат» в узагальненому вигляді складемо порівняльний аналітичний баланс на основі «Звіту про фінансовий стан підприємства» (Балансу - форми №1 фінансової звітності) (табл. 2.2).

В 2021-2022 роках спостерігається позитивна тенденція зростання вартості майна підприємства. За цей період вартість майна збільшилась на 208677 тис.грн. або на 34,24%.

Таке зростання валюти балансу пов'язано зі зростанням вартості як оборотних, так і необоротних активів підприємства. За 2021-2022 роки вар-

Таблиця 2.2

Аналітичний баланс ПрАТ «Завод «Фрегат» за 2021-2022 роки

Статті балансу	на 31.12.2020 р.		на 31.12.2021 р.		на 31.12.2022 р.		Відхилення (+: -) 2022 від 2020 року		
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	суми тис. грн.	Темп приросту, %	питомої ваги, %
Всього активів	609427	100,00	760392	100,00	818104	100,00	+208677	34,24	–
1. Необоротні активи	310976	51,03	274252	36,07	318684	38,95	+7708	2,48	-12,08
2. Оборотні активи	298451	48,97	486140	63,93	499420	61,05	200969	67,34	12,08
2.1. Запаси	136862	22,46	197450	25,97	257747	31,51	120885	88,33	9,05
2.2. Кошти в розрахунках	130902	21,48	252852	33,25	208014	25,43	77112	58,91	3,95
2.3. Грошові кошти та їх еквіваленти	25851	4,24	5569	0,73	5331	0,65	-20520	-79,38	-3,59
2.4. Інші оборотні активи	4836	0,80	30269	4,00	28328	3,46	23492	485,77	2,66
Всього пасивів	609427	100,00	760392	100,00	818104	100,00	208677	34,24	–
1. Власний капітал	233309	38,28	214224	28,17	113463	13,87	-119846	-51,37	-24,41
1.1. Зареєстрований капітал	10967	1,80	10967	1,44	10967	1,34	0	0,00	-0,46
1.2. Капітал в дооцінках	242212	39,74	197840	26,02	234371	28,65	-5605	-2,34	-10,73
1.3. Резервний капітал	-	-	-	-	0	0,00	0		0,00
1.4. Нерозподілений прибуток	-19870	-3,26	5417	0,71	-131875	-16,12	-114241	647,85	-13,23
2. Позиковий капітал	376118	61,72	546168	71,84	704641	86,13	328523	87,35	24,41
2.1. Довгострокові зобов'язання	1003	0,17	3197	0,43	10153	1,24	9150	912,26	1,08
2.2. Короткострокові кредити	1856	0,30	0	0,00	3641	0,45	1785		0,15
2.3. Поточні зобов'язання за розрахунками	373259	61,25	542971	71,41	690847	84,44	317588	85,09	23,19
- кредиторська заборгованість за товари, роботи	12135	1,99	56333	7,41	69891	8,54	57756	475,95	6,55
- інші поточні зобов'язання	361124	59,26	486638	64,00	620956	75,90	259832	71,95	16,65

тість оборотних активів збільшилась на 200969 тис. грн. або на 67,34%, а вартість необоротних активів – на 7708 тис. грн. або на 2,48%. Зростання випереджаючими темпами оборотних активів підприємства свідчить про зростання оборотності всього майна підприємства, а значить і про підвищення ефективності діяльності підприємства.

Склад довгострокових (необоротних) активів ПрАТ «Завод «Фрегат» представлено основними засобами на 97,2% на кінець 2022 року, рівень зносу яких дорівнює 72,7%.

Оборотні активи підприємства представлені запасами, дебіторською заборгованістю, грошовими коштами та іншими оборотними активами. Зростання вартості оборотних активів відбулося завдяки зростанню вартості насамперед запасів (на 120885 тис.грн. або на 88,33%) і коштів в розрахунках (на 77112 тис.грн. або на 58,91%). Це пов'язано зі зростанням дебіторської заборгованості за розрахунками (авансів, наданих іншим підприємствам, у рахунок наступних платежів) на 115005 тис.грн. майже в 2 рази), що свідчить про розширення діяльності ПрАТ «Завод «Фрегат» в 2021-2022. В той час дебіторська заборгованість за товари, роботи навпаки зменшилась на 34826 тис.грн. (на 54,2%), що пов'язано зі скороченням обсягів реалізації продукції в 2022 році через воєний стан в Україні .

Грошові кошти ПрАТ «Завод «Фрегат» зменшилися за 2021-2022 роки на 20520 тис.грн. або на 79,38%. Крім того, спостерігається негативна тенденція зменшення їх питомої ваги в структурі активів до 0,65% на кінець 2022 року. Це свідчить про зниження платоспроможності підприємства.

Зростання вартості капіталу ПрАТ «Завод «Фрегат» за 2021-2022 роки пов'язане зі збільшення вартості позикового капіталу на 704641 тис. грн. або на 87,35%. За цей же період спостерігається негативна тенденція зменшення як вартості власного капіталу, так і його питомої ваги в загальній вартості капіталу підприємства з 38,28% до 13,87%, що свідчить про зниження фінансової стійкості підприємства.

Зменшення величини власного капіталу ПрАТ «Завод «Фрегат» в 2021-2022 рр. було пов'язане насамперед зі збитковою діяльністю підприємства в 2022 році. В балансі підприємства на кінець 2022 року з'явилися непокриті збитки в сумі 131875 тис.грн.

Негативним є відсутність у підприємства резервного капіталу, хоча згідно Закону України «Про акціонерні товариства» і Господарському Кодексу України резервний фонд має складати 25% статутного капіталу і формуватися за рахунок прибутку [4; 38].

За 2021-2022 роки спостерігається негативна тенденція зростання вартості позикового капіталу ПрАТ «Завод «Фрегат». Найбільшою складовою позикового капіталу ПрАТ «Завод «Фрегат» є поточні зобов'язання за розрахунками, а саме поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями, яка на кінець 2022 року складає 465074 тис. грн., а за питомою вагою в структурі капіталу підприємства 56,85%. В 2020 році підприємство отримало короткостроковий кредит в суммі 1856 тис.грн., що свідчить про недостатність фінансових ресурсів в той момент.

Аналіз структури капіталу ПрАТ «Завод «Фрегат» показує, що розподіл джерел власних і позикових коштів в 2021-2022 роках є незадовільним. Структура балансу підприємства не є оптимальною, оскільки питома вага власного капіталу в структурі загального капіталу менше 50%.

2.2. Оцінка фінансової стійкості підприємства

Всі показники, які характеризують фінансову стійкість підприємства, поділяються на 2 групи: абсолютні і відносні [38].

Абсолютними показниками фінансової стійкості є показники, що характеризують міру забезпеченості запасів і витрат джерелами їх формування. Залежно від них вчені-економісти виділяють чотири типи фінансової стійкості підприємств: абсолютний, нормальний, нестійкий та

кризовий. Розглянемо ці абсолютні показники.

Джерелами фінансування матеріальних запасів виступають: власний оборотний капітал, довгострокові і короткострокові кредити, а також кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги. І в залежності від співвідношення між запасами і джерелами їх формування виділяють різні типи фінансової стійкості:

Для оцінки фінансової стійкості ПрАТ «Завод «Фрегат» спочатку визначимо тип фінансової стійкості за абсолютними показниками (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Визначення типу фінансової стійкості ПрАТ «Завод «Фрегат»
в 2021-2022 рр. за абсолютними показниками

Показники	На кінець року			Відхилення 2020 року від:	
	2020	2021	2022	2021	2022
1	2	3	4	5	6
1. Власний оборотний капітал підприємства (р.1-р2)	-77 667	-60 028	-205 221	-127 554	-145193
2. Довгострокові кредити і позикові кошти	1003	3197	10153	+9 150	+6956
3. Короткострокові кредити	1856	0	3641	+1 785	+3641
4. Основні джерела формування запасів і витрат (ОД)	-74808	-56831	-191427	-116 619	-134596
5. Матеріальні запаси (МЗ)	136862	197450	257747	120 885	60297
6. Надлишок/Нестача власних оборотних коштів (ДВОК) (р.3-р.6)	-214529	-257478	-462968	-248 439	-205490
7. Надлишок/Нестача власних і довгострокових джерел (ДВД) (ряд.3+ряд.4-ряд.7)	-213526	-254281	-452815	-239 289	-198534
8. Надлишок/Нестача основних джерел формування запасів і витрат (ряд.6-ряд.7)	-211670	-254281	-449174	-237 504	-194893
11. Тип фінансової стійкості	Кризовий фінансовий стан	Кризовий фінансовий стан	Кризовий фінансовий стан	—	—

Дані цієї таблиці свідчать, що підприємство протягом 2021-2022 років має кризовий фінансовий стан та незабезпечене стабільними джерелами фінансування поточної фінансово-господарської діяльності, підприємству

загрожує банкрутство, поновлення запасів здійснюється за рахунок коштів, які сформувалися за рахунок уповільнення оборотності кредиторської заборгованості. Як на кінець 2020 року, так і на початок та кінець 2022 року запаси перевищували «нормальні» джерела фінансування на 211670 тис. грн., 254281 тис. грн. та 449174 тис. грн. відповідно. Нестача джерел фінансування покривалася за рахунок кредиторської заборгованості. Причому спостерігається стійка тенденція до ще більшого погіршення показників забезпеченості запасів.

Далі здійснимо розрахунок і аналіз основних відносних показників, методика розрахунку яких надана в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Відносні показники фінансової стійкості підприємства та
алгоритм їх розрахунку

Назва показника	Оптимальне значення	Алгоритм розрахунку за балансом
1	2	3
Коефіцієнти капіталізації		
Коефіцієнт незалежності (автономії)	>0,5	<u>Власний капітал</u> Валюта балансу
Коефіцієнт фінансової залежності	<2,0	<u>Валюта балансу</u> Власний капітал
Коефіцієнт фінансування	<1,0	<u>Позиковий капітал</u> Власний капітал
Коефіцієнт фінансового ризику	<0,3	<u>Позиковий капітал (платний)</u> Власний капітал
Коефіцієнт фінансової стійкості	>1,0	<u>Власний капітал</u> Позиковий капітал
Коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом	>0,1	<u>Власний оборотний капітал</u> Оборотні активи
Коефіцієнт забезпеченості запасів і витрат власним оборотним капіталом	0,6-0,8	<u>Власний оборотний капітал</u> Запаси + Витрати
Конфіцієнт маневреності власного капіталу	>0,5	<u>Власний оборотний капітал</u> Власний капітал
Коефіцієнти покриття		
Коефіцієнт короткострокової заборгованості	0,5-0,6	<u>Поточні зобов'язання</u> Позиковий капітал
Коефіцієнт покриття інвестицій	0,75-0,9	<u>Власний капітал+Довгострокові зобов'язання</u> Валюта балансу

Продовження табл. 2.4

1	2	3
Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень	зростання	<u>Довгострокові зобов'язання (ДЗ)</u> Необоротні активи
Коефіцієнт покриття запасів	–	<u>ВОК+ДЗ+КК</u> Запаси
Коефіцієнт довготермінового залучення коштів	0,75-0,9	<u>Власний капітал+Довгострокові зобов'язання</u> Валюта балансу
Коефіцієнт структури довгострокових джерел фінансування: - коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів; - коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел	0,4-0,5 0,6-0,5	<u>Довгострокові зобов'язання</u> Власний капітал+Довгострокові зобов'язання <u>Власний капітал</u> Власний капітал+Довгострокові зобов'язання
Коефіцієнт покриття відсотка	–	<u>Прибуток до оподаткування+Фінансові витрати</u> Фінансові витрати

В табл. 2.5 надані відносні показники фінансової стійкості ПрАТ «Завод «Фрегат».

Таблиця 2.5

Відносні показники фінансової стійкості ПрАТ «Завод «Фрегат»
в 2021-2022 рр.

Назва показника	Оптимальне значення	На кінець року			Відхилення, тис.грн.	
		2020	2021	2022	2021 від 2020	2022 від 2021
1	2	3	4	5	6	7
Коефіцієнти капіталізації						
Коефіцієнт незалежності (автономії)	>0,5	0,383	0,282	0,139	-0,101	-0,143
Коефіцієнт фінансової залежності	<2,0	2,612	3,550	7,210	0,937	3,661
Коефіцієнт фінансування	<1,0	1,612	2,550	6,210	0,937	1,612
Коефіцієнт фінансового ризику	<0,3	0,008	0,000	0,032	-0,008	0,008
Коефіцієнт фінансової стійкості	>1,0	0,620	0,392	0,161	-0,228	-0,231
Коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом	>0,1	-0,260	-0,123	-0,411	0,137	-0,287

Продовження табл. 2.5

1	2	3	4	5	6	7
Коефіцієнт забезпеченості запасів і витрат власним оборотним капіталом	0,6-0,8	-0,567	-0,304	-0,796	0,263	-0,492
Конфіцієнт маневреності власного капіталу	>0,5	-0,333	-0,280	-1,809	0,053	-1,528
Коефіцієнти покриття						
Коефіцієнт короткострокової заборгованості	0,5-0,6	0,992	0,994	0,980	0,002	-0,014
Коефіцієнт покриття інвестицій	0,75-0,9	0,384	0,286	0,151	-0,099	-0,135
Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень	зростання	0,003	0,012	0,033	0,008	0,019
Коефіцієнт покриття запасів	–	-0,547	-0,288	-0,743	0,259	-0,455
Коефіцієнт довготермінового залучення коштів	0,75-0,9	0,385	0,286	0,151	-0,099	-0,135
Коефіцієнт структури довгострокових джерел фінансування:						
- коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,4-0,5	0,004	0,015	0,0821	0,010	0,067
- коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел	0,6-0,5	0,996	0,985	0,9179	-0,010	-0,067

Розраховані відносні показники фінансової стійкості ПрАТ «Завод «Фрегат» свідчать про те, що підприємство є фінансово нестійким і його фінансова стійкість поступово знижується.

Так спостерігається негативна тенденція зниження коефіцієнта автономії з 0,383 до 0,139. Правильність цього висновку підтверджує збільшення коефіцієнта фінансової залежності з 2,612 до 7,210, зменшення коефіцієнта фінансової стійкості.

ПрАТ «Завод «Фрегат» в 2021-2022 рр. немає власного капіталу, тому коефіцієнти забезпеченості власним оборотним капіталом, коефіцієнти забезпеченості запасів і витрат власним оборотним капіталом, коефіцієнти маневреності власного капіталу мають від'ємні значення.

Всі коефіцієнти капіталізації погіршуються.

Далі розглянемо в динаміці коефіцієнти покриття ПрАТ «Завод «Фрегат» в 2021-2022 роках.

Коефіцієнт короткострокової заборгованості протягом досліджуваного періоду значно перевищує оптимальне значення (0,5-0,6). В структурі позикового капіталу на кінець 2022 року 98% становлять короткострокові зобов'язання.

Коефіцієнт покриття інвестицій має значення значно менші за оптимальні..

Зважаючи на кількісні результати розрахунку відносних показників фінансової стійкості можна сказати, що в 2021-2021 роках ПрАТ «Завод «Фрегат» є фінансово нестійким підприємством. В такій ситуації підприємству необхідно проводити антикризові заходи щодо економічного і фінансового оздоровлення, підвищення фінансової стійкості підприємства.

2.3. Аналіз ліквідності і платоспроможності підприємства

Одним з показників, які характеризують фінансовий стан підприємства, являється його платоспроможність, тобто можливість наявними грошовими ресурсами своєчасно погасити свої платіжні зобов'язання. Тому далі проведемо аналіз ліквідності як за допомогою коефіцієнтів ліквідності, так і за допомогою аналізу ліквідності балансу.

Ліквідність балансу – це ступінь покриття боргових зобов'язань підприємства його активами, строк перетворення яких в гроші відповідає строку погашення платіжних зобов'язань. Вона залежить від ступеня відповідності величини наявних платіжних коштів величині боргових зобов'язань. Для визначення ліквідності балансу необхідно порівняти підсумки з кожної групи активів і пасивів.

Аналіз ліквідності балансу полягає у порівнянні активів, які згруповані за ступенем їх ліквідності і розміщені у порядку зниження їх ліквідності, із

пасивами (зобов'язаннями), які згруповані за строками їх погашення та розміщені у порядку зростання термінів.

Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо виконуються такі співвідношення:

$$A_1 \geq P_1; A_2 \geq P_2; A_3 \geq P_3; A_4 \leq P_4. \quad (2.1)$$

Аналіз ліквідності балансу ПрАТ «Завод «Фрегат» за 2020-2021 роки надано в табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Аналіз ліквідності балансу ПрАТ «Завод «Фрегат» за 2022 – 2023 роки

Показники	На кінець року		
	2020	2021	2022
1	2	3	4
Актив			
Найбільш ліквідні активи (A_1)	25851	5569	5331
Активи, які швидко реалізуються (A_2)	130902	252852	208014
Активи, які повільно реалізуються (A_3)	141698	227719	286075
Активи, які важко реалізуються (A_4)	310976	274252	318684
Баланс	609427	760392	818104
Пасив			
Найбільш строкові зобов'язання (P_1)	88053	205847	225773
Короткострокові пасиви (P_2)	287062	337124	468715
Довгострокові пасиви (P_3)	1003	3197	10153
Постійні (стійкі) пасиви (P_4)	233 309	214 224	113 463
Баланс	609427	760392	818104
Платіжний залишок(+) або нестача(-)			
$A_1 - P_1$	-62202	-200278	-220442
$A_2 - P_2$	-156160	-84272	-260701
$A_3 - P_3$	140695	224522	275922
$A_4 - P_4$	77667	60028	205221

Результати розрахунку показують, що на підприємстві ПрАТ «Завод «Фрегат» порівняння розміру груп за активом і пасивом балансу на кінець 2020, 2021 і 2022 років мають наступний вигляд: $A_1 < P_1$, $A_2 < P_2$, $A_3 > P_3$,

$A4 > P4$, тобто з 4 нерівностей виконується тільки одна – третя нерівність. Невиконання четвертої нерівності свідчить про відсутність у ПрАТ «Завод «Фрегат» власного оборотного капіталу. Причому спостерігається негативна тенденція до поступового зростання нестачі власного оборотного капіталу підприємства. Невиконання першої нерівності пояснюється нестачею високоліквідних коштів для погашення найбільш строкових зобов'язань.

Отже, баланс ПрАТ «Завод «Фрегат» в 2021-2022 роках є неліквідним, і спостерігається негативна тенденція зниження його ліквідності.

Аналіз ліквідності балансу не відрізняється абсолютною точністю. Тому з метою комплексної оцінки ліквідності балансу доцільно застосувати загальний показник платоспроможності [18, с.149]:

$$K_{37} = \frac{A1 + 0,5A2 + 0,3A3}{П1 + 0,5П2 + 0,3П3}. \quad (1.2)$$

Збільшення значення цього показника свідчить про зміцнення платоспроможності підприємства та зрушення в бік покращення структури активів і пасивів.

Розрахуємо показник загальної платоспроможності ПрАТ «Завод «Фрегат» на кінець 2020, 2021 і 2022 років.

$$K_{37}^{2020} = \frac{25851 + 0,5 \cdot 130902 + 0,3 \cdot 141698}{88053 + 0,5 \cdot 287062 + 0,3 \cdot 1003} = 0,577.$$

$$K_{37}^{2021} = \frac{5569 + 0,5 \cdot 252852 + 0,3 \cdot 227719}{205847 + 0,5 \cdot 337124 + 0,3 \cdot 3197} = 0,534;$$

$$K_{37}^{2022} = \frac{5331 + 0,5 \cdot 208014 + 0,3 \cdot 268075}{225773 + 0,5 \cdot 468715 + 0,3 \cdot 10153} = 0,421,$$

Отже, спостерігається негативна тенденція зниження показника загальної платоспроможності. В 2021 році цей показник зменшився відносно кінця 2020 року на 7,52%, а в 2022 зменшився на 21,04% відносно кінця 2021 року більше ніж на кінець 2021 року. Можна зробити висновок, що в цілому за 2 роки показник загальної платоспроможності зменшився, що свідчить про зниження платоспроможності підприємства і погіршення структури його балансу.

Аналіз, який був проведений по даній схемі, є наближеним. Для об'єктивної оцінки необхідно розрахувати відносні показники ліквідності, які

дають можливість оцінити рівень платоспроможності підприємства на певний момент часу. Розрахунок відносних показників ліквідності наданий в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Коефіцієнти ліквідності ПрАТ «Завод «Фрегат» за 2021 – 2022 роки

Показники	Алгоритм розрахунку	Норматив	На кінець, року			Відхилення, %	
			2020	2021	2022	2021	2022
1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\frac{A1}{П1 + П2}$	0,2÷0,35	0,069	0,010	0,008	-85,1	-25,2
Коефіцієнт швидкої ліквідності	$\frac{A1 + A2}{П1 + П2}$	$\geq 0,7$	0,431	0,532	0,348	23,4	-34,6
Коефіцієнт загальної ліквідності	$\frac{A1 + A2 + A3}{П1 + П2}$	2÷2,5	0,796	0,895	0,719	12,5	-19,7
Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	$\frac{П1}{A2}$	–	2,851	2,147	3,321	-24,7	54,7

Найбільш надійною є оцінка ліквідності підприємства за коефіцієнтом абсолютної ліквідності, який характеризує негайну готовність підприємства погасити свою заборгованість. На підприємстві спостерігається негативна тенденція зменшення цього показника і його значення значно нижче нормативного значення. Це свідчить, що ПрАТ «Завод «Фрегат» є неплатоспроможним.

Значення коефіцієнта швидкої ліквідності в 2021-2022 рр. були нижчі за оптимальне значення (0,7 - 0,8). Тобто при нормативі 70 – 80 % ПрАТ «Завод «Фрегат» за рахунок наявних грошових коштів та очікуваних надходжень від дебіторів може повністю розрахуватися з боргами короткострокового характеру тільки на 34,8% на кінець 2022 року.

Значення коефіцієнта загальної ліквідності (покриття), який характеризує загальний рівень платоспроможності підприємства та повністю залежить від достатності оборотного капіталу, менше за нормативне значення (1).

При значенні цього коефіцієнта < 1 , підприємство вважається неплатоспроможним, оскільки не має можливості розрахуватися не лише з поточними боргами, але і немає власних коштів в обороті для продовження господарської діяльності. ПрАТ «Завод «Фрегат» в 2020-2021 рр. є неплатоспроможним підприємством.

В 2021-2022 рр. значення коефіцієнта співвідношення кредиторської і дебіторської заборгованості свідить, що на кінець 2020 року підприємство на 1 грн. дебіторської заборгованості залучало 2,85 грн. кредиторської заборгованості, на кінець 2021 – 2,15 грн., на кінець 2022 – 3,32 грн. Тобто при недостатності власного капіталу підприємство використовувало у господарському обороті кредиторську заборгованість.

Таким чином, підводячи загальний підсумок за результатами оцінки ліквідності і платоспроможності ПрАТ «Завод «Фрегат», можна зробити висновок, що баланс підприємства є не ліквідним, а підприємство є неплатоспроможним, у підприємство немає власного оборотного капіталу.

2.4. Прогнозування ймовірності банкрутства підприємства

Здійснивши оцінку фінансового стану підприємства ПрАТ «Завод «Фрегат», далі проведемо прогнозування ймовірності банкрутства двома шляхами:

- шляхом оцінки і прогнозування показників задовільної структури балансу.
- шляхом розрахунку індексу кредитоспроможності на основі відомих моделей прогнозування банкрутства підприємства.

Оцінку і прогнозування показників задовільної структури балансу ПрАТ «Завод «Фрегат» здійснено у відповідності з Методичними рекомендаціями щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затверджених наказом Міністерства економіки України від 19.01.06р. [26].

Методика оцінки і прогнозування показників задовільної структури балансу підприємства надана в кваліфікаційній роботі у підрозділі 1.2.

Така оцінка здійснюється за допомогою наступних показників:

- 1) показника поточної платоспроможності;
- 2) коефіцієнта покриття (загальної ліквідності);
- 3) коефіцієнта забезпечення власними засобами;
- 4) коефіцієнта відновлення (втрати) платоспроможності.

Розрахунок всіх цих показників надано в табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Розрахунок показників для оцінки задовільної структури балансу

ПрАТ «Завод «Фрегат» в 2021 – 2022 роках

Показник	Оптимальне значення	Значення на кінець року		
		2020	2021	2022
1		2	3	4
Показник поточної платоспроможності $P_n = A_{1030} + A_{1035} + A_{1160} + A_{1165} - P_{1695}$	> 0	-349264	-537402	-689157
Коефіцієнт покриття (загальної ліквідності) $K_{II} = \frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	$> 1,0$	0,796	0,895	0,719
Коефіцієнт забезпеченості поточних активів власним оборотним капіталом $K_3 = \frac{\text{Власний капітал} - \text{Необоротні активи}}{\text{Оборотні активи}}$	$\geq 0,1$	-0,260	-0,123	-0,411

Як видно з табл. 2.8, показник поточної платоспроможності має негативне значення протягом 2021-2022 років. Це свідчить про поточну

неплатоспроможність підприємства як на кінець 2020, 2021 і 2022 років. В 2021-2022 роках спостерігається негативна тенденція зменшення показника поточної платоспроможності ПрАТ «Завод «Фрегат».

Значення коефіцієнта поточної ліквідності (покриття) менше нормативного ($>1,0$). Значення коефіцієнта забезпеченості поточних активів власним оборотним капіталом також менше нормативного на кінець 2020, 2021 і 2022 років ($>0,1$), вони взагалі мають від'ємні значення.

Отже, можна зробити висновки, що ПрАТ «Завод «Фрегат» має незадовільну структуру балансу і є неплатоспроможним, тобто має ознаки критичної неплатоспроможності, що відповідають фінансовому стану потенційного банкрутства.

Тому далі розрахуємо коефіцієнт відновлення платоспроможності для ПрАТ «Завод «Фрегат».

Коефіцієнт відновлення платоспроможності визначається за формулою 1.5.

Коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності для ПрАТ «Завод «Фрегат»:

$$K_B = \frac{0,719 + \frac{6}{12} \cdot (0,719 - 0,895)}{2} = 0,316.$$

Значення коефіцієнта відновлення платоспроможності для ПрАТ «Завод «Фрегат» менше одиниці, і це свідчить про те, що підприємство протягом 6 місяців скоріше за все не матиме реальної можливості відновити свою платоспроможність. Але визнання ПрАТ «Завод «Фрегат» неплатоспроможним не позначає визнання його неспроможності. Це лише фіксація стану фінансової нестійкості.

Таким чином, оцінка ймовірності банкрутства ПрАТ «Завод «Фрегат» шляхом оцінки задовільності структури балансу свідчить, що підприємство має ознаки потенційного банкрутства.

Далі здійснимо прогнозування ймовірності банкрутства шляхом розрахунку індексу кредитоспроможності, використовуючи найбільш відомі моделі, наведені в підрозділі 1.2 кваліфікаційної роботи.

Прогнозування банкрутства ПрАТ «Завод «Фрегат» за моделлю Терещенка О.О. для машинобудівних підприємств (табл. 1.3) надано в табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Прогнозування банкрутства ПрАТ «Завод «Фрегат» в 2021-2022 р.
за моделлю Терещенка О.О.

Показник	2021	2022
X1 = середньорічна величина оборотних коштів / середньорічна вартість активів	0,573	0,624
X2 = середньорічна вартість власного капіталу / середньорічна вартість активів	0,487	0,265
X3 = чистий дохід від реалізації / середньорічна вартість активів	1,046	0,908
X4=(чистий прибуток + амортизація) /(чиста виручка від реалізації + інші операційні доходи)	0,041	-0,741
X5=cash-flow 2/ середньорічна вартість активів	-0,030	0,000
X8= прибуток (збиток) до оподаткування/чистий дохід від реалізації	0,043	-0,865
X10 =чистий дохід від реалізації/середні залишки оборотних активів	1,826	0,339
$Z=0,213X_1+2,208X_2+0,67X_3+1,13X_4+1,48X_5+0,515X_8+0,467X_{10}-2,599$	0,178	-2,397
Ймовірність банкрутства	загрожує банкрутство	є банкрутом

Проведена оцінка ймовірності банкрутства ПрАТ «Завод «Фрегат» за моделлю О.О. Терещенка для підприємств машинобудування свідчить, що в 2021 році підприємству загрозувало банкрутство, якщо воно не здійснить санаційних заходів, а в 2022 році підприємство є банкрутом.

Прогнозування банкрутства ПрАТ «Завод «Фрегат» за п'ятифакторною моделлю Е. Альтмана, надана в табл. 2.10, показала, що в 2021 році підприємство мало високу загрозу банкрутства, а в 2022 році – дуже високу, що практично співпадає з оцінкою за моделлю Терещенка О. О.

Таблиця 2.10

Прогнозування банкрутства ПрАТ «Завод «Фрегат» в 2021-2022 р.
за п'ятифакторною моделлю Е. Альтмана

Показник	2021	2022
$X1$ = середньорічна величина власних оборотних коштів / середньорічна вартість активів	-0,101	-0,168
$X2$ = чистий фінансовий результат / середньорічна вартість активів;	0,034	-0,178
$X3$ = фінансовий результат до оподаткування: прибуток (збиток) / середньорічна вартість активів	0,045	-0,183
$X4$ = ринкова вартість власного капіталу / середньорічна величина зобов'язань	0,485	0,262
$X5$ = чистий дохід від реалізації продукції / середньорічна вартість активів	1,046	0,212
$Z=0,717 \cdot X1 + 0,847 \cdot X2 + 3,107 \cdot X3 + 0,42 \cdot X4 + 0,995 \cdot X5$	1,342	-0,519
Ймовірність банкрутства	висока	дуже висока

Прогнозування банкрутства ПрАТ «Завод «Фрегат» за моделлю Спрінгейта надана в табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Прогнозування банкрутства ПрАТ «Завод «Фрегат» в 2021-2022 р.
за моделлю Спрінгейта

Показник	2021	2022
$X1$ = середньорічна величина власних оборотних коштів / середньорічна вартість активів	-0,101	-0,168
$X2$ = фінансовий результат до оподаткування / середньорічна вартість активів;	0,045	-0,183
$X3$ = фінансовий результат до оподаткування/ середньорічна вартість поточних зобов'язань	0,068	-0,233
$X4$ = чистий дохід від реалізації / середньорічна вартість активів	1,046	0,212
$Z= 1,03 \cdot X1 + 3,07 \cdot X2 + 0,66 \cdot X3 + 0,4 \cdot X4$	0,499	-0,804
Ймовірність банкрутства	висока	дуже висока

Проведена оцінка ймовірності банкрутства ПрАТ «Завод «Фрегат» за моделлю Спрінгейта показала, що в 2021 році підприємство мало високу загрозу банкрутства, а в 2022 році – дуже високу, що співпадає з оцінкою за моделлю Терещенка О. О. і Альтмана.

Прогнозування банкрутства ПрАТ «Завод «Фрегат» за моделлю Таффлера і Тішоу надана в табл. 2.12.

Таблиця 2.12

Прогнозування банкрутства ПрАТ «Завод «Фрегат» в 2021-2022 р.
за моделлю Таффлера і Тішоу

Показник	2021	2022
X1 = валовий: прибуток (збиток) / середньорічна величина поточних зобов'язань	0,259	0,047
X2 = середньорічна вартість оборотних активів / середньорічна величина зобов'язань	0,851	0,788
X3 = середньорічна величина поточних зобов'язань / середньорічна вартість активів	0,670	0,784
X4 = чистий дохід від реалізації продукції / середньорічна вартість активів	1,046	0,212
$Z = 0,53 \cdot X1 + 0,13 \cdot X2 + 0,18 \cdot X3 + 0,16 \cdot X4$	0,536	0,302
Ймовірність банкрутства	Низька	Низька

Проведена оцінка ймовірності банкрутства ПрАТ «Завод «Фрегат» за моделлю Таффлера і Тішоу показала, що в 2021 і 2022 роках підприємство мало низьку загрозу банкрутства, але в 2022 році ймовірність банкрутства підприємства підвищилась.

Прогнозування банкрутства ПрАТ «Завод «Фрегат» за моделлю Ліса надана в табл. 2.13.

Таблиця 2.13

Прогнозування банкрутства ПрАТ «Завод «Фрегат» в 2021-2022 р.
за моделлю Ліса

Показник	2021	2022
X1 = середньорічна вартість оборотних активів / середньорічна вартість активів;	0,573	0,624
X2 = валовий: прибуток (збиток) / середньорічна вартість активів	0,174	0,037
X3 = нерозподілений прибуток (непокритий збиток) / середньорічна вартість активів;	0,008	-0,167
X4 = середньорічна вартість власного капіталу / середньорічна величина зобов'язань	0,485	0,262
$Z = 0,063 \cdot X1 + 0,092 \cdot X2 + 0,057 \cdot X3 + 0,001 \cdot X4$	0,053	0,033
Ймовірність банкрутства	Низька	Висока

Проведена оцінка ймовірності банкрутства ПрАТ «Завод «Фрегат» за моделлю Ліса показала, що в 2021 році підприємство мало низьку загрозу банкрутства, а в 2022 році – високу.

Прогнозування банкрутства ПрАТ «Завод «Фрегат» за моделлю Дж. Фулмера надана в табл. 2.14.

Таблиця 2.14

Прогнозування банкрутства ПрАТ «Завод «Фрегат» в 2021-2022 р.
за моделлю Дж.Фулмера

Показник	2021	2022
$X1$ = нерозподілений прибуток минулих років / середньорічна вартість активів	0,008	-0,167
$X2$ = чистий дохід / середньорічна вартість активів	1,046	0,212
$X3$ = прибуток до оподаткування / середньорічна вартість власного капіталу	0,139	-0,882
$X4$ = грошовий потік / середньорічна вартість зобов'язань;	-0,044	0,000
$X5$ = середньорічна вартість довгострокових зобов'язань / середньорічна вартість активів	0,003	0,008
$X6$ = середньорічна вартість поточних зобов'язань / середньорічна вартість активів	0,670	0,784
$X7$ = $\log$ (середньорічна вартість матеріальних активів)	5,223	5,357
$X8$ = середньорічна вартість оборотного капіталу / середньорічна вартість зобов'язань	0,851	0,788
$X9$ – $\log$ ((прибуток до оподаткування+ виплачені відсотки) / виплачені відсотки)	4,492	3,046
$Z = 5,528 \cdot X1 + 0,212 \cdot X2 + 0,073 \cdot X3 + 1,270 \cdot X4 - 0,120 \cdot X5 + 2,335 \cdot X6 + 0,575 \cdot X7 + 1,083 \cdot X8 + 0,894 \cdot X9 - 6,075$	3,448	1,333
Ймовірність банкрутства	Низька	Низька

Проведена оцінка ймовірності банкрутства ПрАТ «Завод «Фрегат» за моделлю Дж.Фулмера показала, що в 2021-2022 роках підприємство мало низьку загрозу банкрутства, хоча в 2022 році ймовірність банкрутства підприємства підвищилась.

Оцінка ймовірності банкрутства підприємства шляхом розрахунку індексу кредитоспроможності за різними моделями показала, що

підприємство знаходиться у кризовому стані, тобто ймовірність банкрутства висока і вона зросла в 2022р. Виключенням стали розрахунки за моделлю Таффлера і Тішоу, Дж.Фулмера. Але навіть і ці моделі показали, що загроза банкрутства зростає.

Отже, проведений аналіз фінансового стану та прогнозування банкрутства ПрАТ «Завод «Фрегат» в 2021-2022 роках показав:

1. В 2021-2022 роках спостерігається позитивна тенденція зростання вартості майна підприємства. За цей період вартість майна збільшилась на 34,24%..

2. Зростання вартості майна підприємства відбулося в результаті зростання позикового капіталу, вартість якого за цей період збільшилася 87,35%. Власний капітал ПрАТ «Завод «Фрегат» за цей ще період зменшився на 51,37%. Причому спостерігається негативна тенденція зростання вартості позикового капіталу і зменшення вартості власного капіталу, що свідчить про зниження фінансової стійкості підприємства.

3. Зменшення величини власного капіталу пов'язане зростанням розміру непокритих збитків на підприємстві. Якщо на кінець 2020 року непокриті збитки становили 17634 тис.грн., то на кінець 2022 року вони збільшилися до 131875 тис.грн. Все це свідчить про збиткову діяльність ПрАТ «Завод «Фрегат» в 2022 році.

4. Оцінка фінансової стійкості за абсолютними показниками показала, що завод має кризовий фінансовий стан та незабезпечений стабільними джерелами фінансування поточної фінансово-господарської діяльності, підприємству загрожує банкрутство, поновлення запасів здійснюється за рахунок коштів, які сформувалися за рахунок уповільнення оборотності кредиторської заборгованості. Розрахунок відносних показників фінансової стійкості ПрАТ «Завод «Фрегат» повністю підтвердив висновки, зроблені на підставі абсолютних показників фінансової стійкості підприємства.

5. Аналіз ліквідності балансу показав, що баланс підприємства є неліквідним, і спостерігається негативна тенденція зниження його ліквідності. Підприємство немає власного оборотного капіталу. Аналіз коефіцієнтів ліквідності показує, що підприємство є неплатоспроможним. Так, значення трьох основних коефіцієнтів ліквідності нижчі за нормативні значення. Причому спостерігається негативна тенденція зменшення їх значень.

6. Аналіз ймовірності банкрутства ПрАТ «Завод «Фрегат» шляхом оцінки показників задовільної структури балансу показав, що ПрАТ «Завод «Фрегат» має незадовільну структуру балансу і є неплатоспроможним, тобто має ознаки критичної неплатоспроможності, що відповідають фінансовому стану потенційного банкрутства. Розрахований коефіцієнт відновлення платоспроможності для ПрАТ «Завод «Фрегат» менше одиниці, і це свідчить про те, що підприємство протягом 6 місяців скоріше за все не матиме реальної можливості відновити свою платоспроможність. Але визнання ПрАТ «Завод «Фрегат» неплатоспроможним не позначає визнання його неспроможності. Це лише фіксація стану фінансової нестійкості.

9. Оцінка ймовірності банкрутства підприємства шляхом розрахунку індексу кредитоспроможності за різними моделями показала, що підприємство знаходиться у кризовому стані, тобто ймовірність банкрутства висока і вона зросла в 2022р. Виключенням стали розрахунки за моделлю Таффлера і Тішоу, Дж.Фулмера. Але навіть і ці моделі показали, що загроза банкрутства зростає.

Таким чином, на підприємстві необхідно вживати заходи виходу ПрАТ «Завод «Фрегат» з кризового стану.

РОЗДІЛ 3

РОЗРОБКА СИСТЕМИ ЗАХОДІВ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВА ПРАТ «ЗАВОД «ФРЕГАТ»

3.1. Шляхи виходу машинобудівних підприємств України з кризового стану

Підприємство ПрАТ «Завод «Фрегат» належить до галузі машинобудування. Багато підприємств машинобудування України мають кризовий фінансовий стан [40-42]. Існує реальна загроза неплатоспроможності, яка є однією із перших ознак їх можливого банкрутства в подальшому.

Кризовий фінансовий стан підприємств машинобудування України зумовлений не тільки негативними внутрішніми факторами (відсутністю на підприємствах ефективної системи управління), але і такими зовнішніми факторами, як:

- окупація Криму, Донецької і Луганської областей з 2014 року;
- воєна агресія росії проти України з лютого 2022 року;
- інфляція в країні, коливання валютного курсу;
- закриття ринків збуту машинобудівної продукції в росію, починаючи з 2018 року;
- відсутність стратегії розвитку машинобудівної галузі;
- втрата кваліфікованого персоналу, який мігрує за кордон та високі темпи зростання заробітних плат через конкуренцію роботодавців на ринку праці;
- недостатні обсяги інвестицій у машинобудівну галузь, а також низька частка державного фінансування розвитку галузі машинобудування;
- високий рівень зносу основних фондів та ін.

Тому можна визначити наступні найважливіші заходи щодо покращення фінансового стану машинобудівних підприємств:

- збільшення обсягів виробництва шляхом збільшення державних замовлень, особливо це можливо після закінчення війни;
- фінансування інноваційної діяльності для дотримання міжнародних стандартів у виробництві продукції;
- зв'язок з науковими закладами для ефективного запровадження винаходів у виробництво;
- розширення ринків збуту продукції машинобудування, оскільки воєнна агресія росії скоротила попит на вітчизняну продукцію машинобудування. Тому перед машинобудівними підприємства стала проблема пошуку нових покупців та ринків збуту;
- оновлення, підвищення ефективності використання основних фондів підприємства;
- забезпечення ефективного управління дебіторською та кредиторською заборгованістю з урахуванням коливань валютного курсу;
- підвищення ефективності формування та раціонального використання оборотних активів підприємства;
- підвищення конкурентоспроможності на ринку збуту за рахунок зниження собівартості шляхом підвищення продуктивності праці, мінімізації операційних (матеріальних) витрат, запровадження нових технологій та техніки, скорочення питомої частки постійних витрат у складі собівартості продукції, оскільки зменшення витрат на виготовлення продукції впливає на збільшення прибутку підприємства;
- розширення асортименту продукції та завоювання більшої ринкової частки.

Також можна виділити ще одну групу заходів щодо підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств, яка потребує змін в структурі та складі активів балансу:

- мобілізація прихованих резервів, що можливо зробити за рахунок реалізації об'єктів основних та оборотних засобів, які не приймають участі у виробництві або у реалізації продукції, але за умови, що така реалізація не спричиняє порушення нормального виробничого процесу. Така операція відображається у балансі шляхом збільшення додаткового капіталу. Також мобілізація прихованих резервів можлива за рахунок індексації балансової вартості майнових об'єктів, що також спричинює збільшення додаткового капіталу;

- зворотній лізинг, що означає продаж основних фондів з одночасним отриманням цих фондів у лізинг назад. Внаслідок такої операції знижується кредитоспроможність, проте збільшується платоспроможність підприємства. Цей метод частіше застосовується до підприємств, які вже знаходяться на межі втрати фінансової стійкості;

- приведення до оптимальності співвідношення та структури оборотного капіталу – зниження частки низьколіквідних оборотних засобів, оскільки саме вони сприяють зниженню ліквідності підприємства;

- здавання в оренду основних фондів, що не приймають участі у виробництві чи реалізації продукції взагалі або лише частково;

- продаж, ліквідація або реорганізація низькорентабельних виробництв;

- переведення дебіторської заборгованості в більш ліквідні оборотні активи такі, як грошові кошти чи поточні фінансові інвестиції шляхом рефінансування дебіторської заборгованості, що підвищує платоспроможність підприємства (використання факторингу).

Також досить корисним є досвід управління фінансовою стійкістю підприємств в Японії, до характерних ознак якого можна віднести наступні позиції:

- в певний період історії Японії уряд субсидував оплату відсотків підприємствам, які використовували залучений капітал;

- підприємства, беручи до уваги необхідність розширення діяльності, можуть взятися за зовнішнє фінансування, а пізніше спробують стабілізувати

свою фінансову стійкість, приділяючи більше уваги нерозподіленому прибутку або обмежуючи капіталовкладення до такого рівня, при якому вони зможуть обходитися за допомогою лише внутрішнього фінансування;

- спосіб, яким визначається привабливість того чи іншого капіталовкладення, ґрунтується скоріше на розмірі дивідендної виплати, а не на коефіцієнтах дивіденду. На відміну від США, де коливання дивідендних виплат пов'язані з рівнем прибутковості компаній, в Японії ряд компаній прийняв систему низьких дивідендних виплат незалежно від рівня прибутків. Отже, забезпечення фінансової стійкості компанії передбачає раціональне управління достатньою кількістю власних фінансових ресурсів на підприємстві для забезпечення платоспроможності, стабільності та безперервного виробничого процесу. Надлишкові власні фінансові ресурси в свою чергу викликають створення зайвих запасів та резервів, які потребують витрат на їх утримання та сповільнюють розвиток підприємства.

3.2. Антикризові заходи для покращення фінансового стану ПрАТ «Завод «Фрегат»

Проведений в другому розділі аналіз фінансового стану і прогнозування ймовірності банкрутства ПрАТ «Завод «Фрегат» в 2021-2022 роках показав, що протягом досліджуваного періоду підприємство має кризовий фінансовий стан, є неплатоспроможним, діяльність його є збитковою (в 2020, 2022 р.).

Аналіз економічної літератури стосовно антикризових заходів, заходів подолання подолання банкрутства машинобудівних підприємств, дозволив визначити основні фактори, що призвели до кризового стану ПрАТ «Завод «Фрегат» і надати основні напрями виходу підприємства з кризового стану [43; 44].

Отже розглянемо, основні фактори, які вплинули на формування кризового стану на підприємстві. На їх основі можна розробити заходи для виходу ПрАТ «Завод «Фрегат» із кризового стану.

Нестабільність економічної та політичної ситуації в країні, військові дії, починаючи з 2014 року, різке коливання валютних курсів, постійне подорожчання енергоносіїв, матеріальних ресурсів, пошук альтернативних постачальників сировини через їх втрату на сході країни, зміни митного законодавства країн-імпортерів, зміна вимог до технічної сертифікації продукції, що експортується; криза платіжної дисципліни споживачів підприємства, інфляційні процеси – це основні зовнішні фактори, які призвели ПрАТ «Завод «Фрегат» до кризового стану.

Використання обладнання, що залишилися з часів Радянського Союзу, витратних технологій того ж періоду, відсутність дієвої системи управління витратами, запасами, дебіторською заборгованістю, недосконала система управління і маркетингу – це основні внутрішні фактори, які призвели ПрАТ «Завод «Фрегат» до кризового стану.

Тому необхідно розробити план технічного переозброєння заводу з метою удосконалення процесу виробництва продукції, а саме застосування засобів із зменшення металомісткості продукції; забезпечити повне завантаження виробничих потужностей заводу; покращити організацію виробництва. Все це призведе до зниження собівартості продукції, що випускається, операційних витрат, освоєння нових видів продукції.

Основними напрямками антикризової стратегії підприємства має бути його модернізація, технічне переозброєння, програма стимулювання збуту та освоєння нових інноваційних видів продукції.

Оскільки в сучасних умовах підприємство перебуває у кризовому стані, особливо в умовах війни, тому, слід для ПрАТ «Завод «Фрегат» необхідно використовувати шляхи запобігання банкрутства, які представлені на рис. 3.1.

Рис. 3.1. Шляхи запобігання банкрутства підприємства.

Для попередження банкрутства підприємства необхідно здійснювати постійний аналіз показників його фінансово-господарської діяльності, визначення ймовірності його банкрутства з використанням як західних, так і українських моделей прогнозування ймовірності, аналізувати внутрішні і зовнішні фактори, які призводять до неплатоспроможності, а потім і до банкрутства підприємства, застосовувати системи раннього попередження і реагування щодо ймовірності настання банкрутства.

Заходи щодо запобігання банкрутству підприємства мають включати антикризові заходи фінансової стабілізації – санаційні заходи. В Кодексі законів про банкрутство в статті 4 ці заходи сформульовані як «вжиття організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово-економічних, правових заходів відповідно до законодавства до відкриття провадження у справі про банкрутство» [5].

Заходи виходу підприємства з кризового стану мають включати оперативні (тактичні) і стратегічні. Оперативні заходи здійснюють у короткостроковому періоді, а стратегічні - в довгостроковому періоді. Тактичні заходи спрямовані на швидке покращення фінансових показників діяльності підприємства, так зване подолання кризи. Але їх незавжди

достатньо для усунення внутрішньої причини настання кризи (неефективної системи управління). Тому розробляють довгострокові заходи (стратегичні), які спрямовані на фінансове оздоровлення та розвиток підприємства.

На рис. 3.2 представлені заходи виходу ПрАТ «Завод «Фрегат» з кризового стану. Всі заходи поділені на 2 групи: захисні і наступальні.

Рис. 3.2. Антикризові заходи для ПрАТ «Завод «Фрегат»

Захисні заходи – це оперативні заходи, які спрямовані на скорочення всіх видів витрат (виробництва та збуту), основних засобів та персоналу, що призводять до скорочення виробництва. Їх можна застосовувати при дії несприятливих факторів зовнішнього середовища.

Заходи наступального характеру включають як оперативні, так і стратегічні заходи.

Основним напрямом підвищення рівня ліквідності і платоспроможності підприємства, на наш погляд, має бути розробка та впровадження системи

фінансового прогнозування та планування на ПрАТ «Завод «Фрегат». Ця система повина включати фінансове прогнозування, поточне фінансове планування, бюджетування та оперативне фінансове планування. Фактично вона має охоплювати управління грошовими коштами, дебіторською, кредиторською заборгованістю, виробничими запасами.

На підприємстві необхідно систематично аналізувати показники ліквідності, платоспроможності і фінансової стійкості підприємства. Це дозволить своєчасно приймати заходи з антикризового управління. Також на підприємстві має бути розроблена система управління оборотними активами підприємства, яка дозволить здійснювати аналіз та визначати оптимальний обсяг і структуру оборотних активів. Така система повинна включати складові, які відповідають елементам оборотних активів підприємства, а саме:

- управління виробничими запасами (аналіз та моніторинг їх формування; розробка складських норм запасів сировини, матеріалів, напівфабрикатів, прогресивних норм витрат сировини, матеріалів, що дозволить планувати потреби в виробничих запасах);
- управління дебіторською заборгованістю (ранжирування дебіторської заборгованості за строками виникнення; ведення реєстру «старіння» рахунків дебіторів; прогнозування ймовірної суми безнадійної дебіторської заборгованості; розробка кредитних умов; оцінку можливості факторингу й обліку векселів);
- управління грошовими коштами.

Для підтримки ліквідності і платоспроможності підприємства на достатньому рівні необхідно розробити систему заходів, спрямованих на зменшення обсягу поточних зобов'язань і на збільшення грошових активів, які забезпечують ці зобов'язання.

Поточні зобов'язання підприємство може зменшити за рахунок:

- зменшення суми постійних та умовно-змінних витрат витрат (в тому числі витрат на утримання управлінського персоналу);
- подовження строків кредиторської заборгованості.

Збільшити суму грошових коштів можна за рахунок:

- рефінансування дебіторської заборгованості (шляхом факторингу, врахування та дисконтування векселів, форфейтингу, примусового стягнення);
- прискорення оборотності дебіторської заборгованості (шляхом скорочення термінів надання комерційного кредиту);
- оптимізації виробничих запасів;
- лімітування граничних сум витрат.

Збільшити обсяги грошових коштів підприємство може також завдяки ефективному управлінню дебіторською заборгованістю. Необхідною є розробка заходів щодо скорочення дебіторської заборгованості за виданими авансами, що дозволить перевести заборгованість покупців та замовників у грошові кошти.

Для прискорення інкасації дебіторської заборгованості слід вживати таких заходів:

- введення штрафних санкцій за прострочення платежу;
- використовувати систему знижок у разі дострокової оплати;
- реалізовувати продукцію на умовах передоплати;
- використовувати послуги факторингових компаній.

Застосування факторингу дасть змогу перетворити дебіторську заборгованість на грошові кошти, які можуть бути одразу ж використані на виробничі цілі, що позитивно вплине на розвиток підприємства.

Основною умовою ефективної реалізації політики управління дебіторською заборгованістю виступає дотримання її граничних обсягів та термінів погашення. Але якщо граничні обсяги знаходяться в межах компетенції виробника продукції, то терміни погашення часто напряму від нього не залежить. Єдиним способом забезпечення дотримання умов договорів виступає попередній аналіз кожного дебітора. Важливу роль в управлінні дебіторською заборгованістю відіграють планування, організація та контроль роботи з дебіторами.

Для зменшення розміру дебіторської заборгованості ПрАТ «Завод «Фрегат» необхідно: визначати ступінь ризику неоплати рахунків покупцями; збільшувати коло покупців з метою мінімізації втрат від несплати одним або декількома покупцями; контролювати співвідношення дебіторської заборгованості і кредиторської заборгованості; вести оперативний контроль за надходженням готівки; своєчасно визначати сумнівну заборгованість; своєчасно надавати платіжні документи; припиняти дію договорів з покупцями, що порушують платіжну дисципліну.

На ліквідність та платоспроможність підприємства негативно впливає збитковість або низька прибутковість підприємства, кредиторська заборгованість. Тому необхідно збільшувати прибуток. Збільшувати прибуток можна завдяки:

- збільшенню обсягів виробництва і реалізації продукції;
- зменшенню витрат на виробництво і реалізацію продукції;
- аналізу використання ресурсів підприємства, собівартості послуг з метою виявлення резервів економії витрат на підприємстві..

Шляхи зниження витрат ПрАТ «Завод «Фрегат» надані на рис. 3.3.

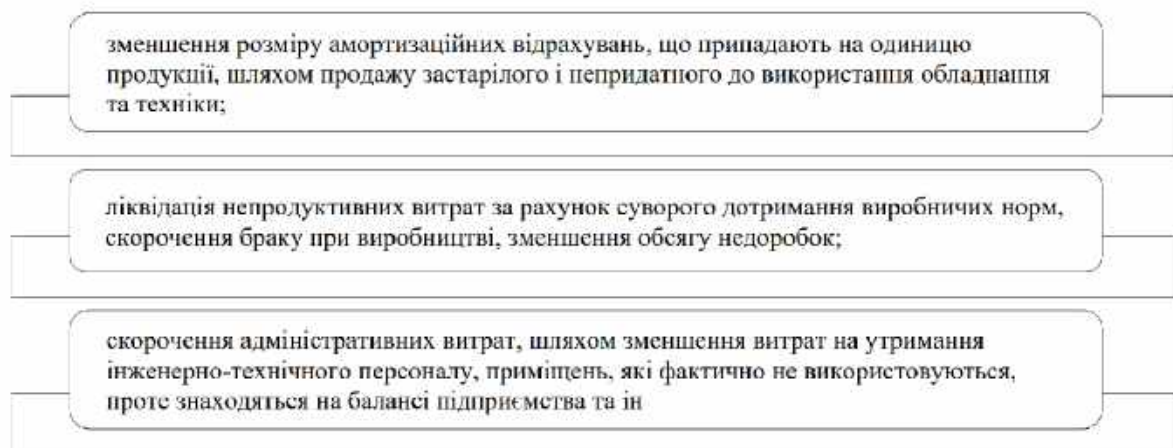

Рис. 3.3. Шляхи зниження собівартості і витрат на ПрАТ «Завод «Фрегат»

Отже, для підвищення ліквідності та платоспроможності підприємства мають бути застасовані заходи, спрямовані на зростання найбільш ліквідних

активів. Досягнути цього підприємство може завдяки: ефективному управлінню дебіторською заборгованістю, зокрема за допомогою факторингових операцій, управлінню виробничими запасами, здійсненню фінансового планування, систематичного аналізу витрат, показників ліквідності і платоспроможності, співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості.

Позитивно на діяльність ПрАТ «Завод «Фрегат» у майбутньому можуть вплинути наступні фактори, як:

- планування та контроль умовно-постійних витрат з метою їх зменшення;
- зниження витрат виробництва, собівартості продукції, що випускається;
- зміцнення позицій на ринках збуту продукції, зокрема, на ринках країн Євросоюзу;
- збереження кваліфікованого кадрового потенціалу підприємства.

Напрямами фінансового оздоровлення на наш погляд є запровадження дієвої системи управління витратами, перехід на калькулювання затрат, вдосконалення управління дебіторською заборгованістю та запасами, укладання договорів та зовнішньо-економічних контрактів на умовах попередньої передплати продукції, здійснення контролю за витратами для зменшення поточних витрат, постійний пошук нових замовників, дієвий маркетинг на підприємстві.

Крім того, в сьогодишніх умовах воєнного стану та необхідності виробництва зброї, ремонту воєнної техніки завод міг би бути залучений до ремонту воєнної техніки, що дозволить збільшити обсяги виробництва та реалізації і при скороченні витрат поступово покрити всі свої збитки.

Отже, в якості антикризових заходів для покращення фінансового стану ПрАТ «Завод «Фрегат» пропонуємо:

1. Продаж невикористовуваного устаткування і матеріалів.

2. Повне або часткове перепрофілювання виробництва.
3. Розширення ринків збуту продукції, зокрема, на ринках Євросоюзу.
4. Пошук та залучення потенційних інвесторів для модернізації, технічного переозброєння підприємства.
5. Пошук нових постачальників сировини та матеріалів, зокрема на зовнішньому ринку.
6. Зниження операційних витрат, собівартості продукції, що випускається.
7. Впровадження дієвої системи управління дебіторською і кредиторською заборгованістю на підприємстві.

РОЗДІЛ 4

ОХОРОНА ПРАЦІ

Охорона праці – це система законодавчих, соціально-економічних, організаційних, технічних, гігієнічних та лікувально-профілактичних заходів та засобів, яка забезпечує безпеку, збереження здоров'я та працездатності людини в процесі праці (ДОСТ 12.0.002-80).

Задача охорони праці - звести до мінімуму імовірність поразки або захворювання працюючих. Однією з умов здорової праці є забезпечення чистоти повітря і нормальних метеорологічних умов у робочій зоні приміщення.

Усунення впливу шкідливих небезпечних виробничих факторів, створення здорової повітряної атмосфери в робочій зоні є важливою задачею поряд з рішенням основних питань виробництва.

Закон України «Про охорону праці» від 14 жовтня 1992 року визначає основні положення по реалізації конституційного права громадян на охорону їхнього життя і здоров'я в процесі трудової діяльності, регулює відносини між власниками підприємств, установ і організацій [45].

Створення нормальних умов праці полягає в забезпеченні сприятливої атмосфери на робочому місці: усуненні важких фізичних робіт, небезпечних і шкідливих виробничих факторів, зниженні монотонності праці, нервової напруженості працюючих.

Поліпшенню умов праці сприяє:

- збереження і зміцнення здоров'я трудящих;
- скорочення виробничого травматизму;
- скорочення професійної і виробничої захворюваності;
- тривала підтримка працездатності людини на високому рівні, її якнайшвидше відновлення;

- підвищення кваліфікації кадрів.

Поліпшення умов праці є, крім того, істотним резервом підвищення ефективності виробництва, тобто набуває великого економічного значення.

Постійний вплив шкідливих та небезпечних факторів на перших стадіях приводить до перевтомлення, а потім до появи різних професійних хвороб або до погіршення загального фізичного стану.

Загальна характеристика потенційно шкідливих і небезпечних факторів.

1. Вентиляція. Під вентиляцією розуміють сукупність заходів та засобів призначених для забезпечення на постійних робочих місцях метеорологічних умов та чистоти повітряного середовища, що відповідають гігієнічним та технічним вимогам. Основне завдання вентиляції – вилучити із приміщення забруднене, вологе або нагріте повітря подати чисте свіже повітря.

Вентиляція класифікується за такими ознаками:

- за способом переміщення повітря - природна, штучна (механічна) та суміщена (природна та штучна одночасно);
- за напрямком потоку повітря - припливна, витяжна, припливно-витяжна;
- за місцем дії – загально-обмінна, місцева, комбінована;
- за призначенням - робоча, аварійна.

Природна вентиляція може бути неорганізованою та організованою. При неорганізованій вентиляції невідомі об'єми повітря, що надходять та вилучаються із приміщення, а сам повітрообмін залежить від випадкових чинників (напрямку та сили вітру, температури зовнішнього та внутрішнього повітря). Неорганізована природна вентиляція включає інфільтрацію - просочування повітря через нещільності у вікнах, дверях, перекриттях тощо та провітрювання, що здійснюється при відкриванні вікон та квартирок.

Перевагою природної вентиляції є її дешевизна та простота експлуатації. Основний її недолік у тому, що повітря надходить у приміщення без попереднього очищення, а видалене відпрацьоване повітря також не очищується і забруднює довкілля.

Штучна (механічна) вентиляція, на відміну від природної, дає можливість очищувати повітря перед його викидом в атмосферу, вловлювати шкідливі речовини безпосередньо біля місць їх утворення, обробляти припливне повітря (очищувати, зволожувати тощо), більш цілеспрямовано подавати повітря в робочу зону.

2. Опалення. Системи опалення являють собою комплекс елементів, необхідних для нагрівання приміщень у холодний період року. До основних елементів систем опалення належать джерела тепла, теплопроводи, нагрівальні прилади (радіатори).

Системи опалення поділяють на місцеві та центральні.

До місцевого належать пічне та повітряне опалення, а також опалення місцевими газовими та електричними пристроями. Місцеве опалення застосовується, як правило, в житлових та побутових приміщеннях, а також у невеликих виробничих приміщеннях малих підприємств.

До систем центрального опалення належать: водяне, парове, панельне, повітряне, комбіноване.

Водяна та парова системи опалення в залежності від тиску пари чи температури води можуть бути низького тиску (тиск пари до 70 кПа чи температура води до 100 С) та високого тиску (тиск пари більше 70 кПа чи температура води понад 100 С).

Водяне опалення низького тиску відповідає основним санітарно-гігієнічним вимогам і тому широко використовується на багатьох підприємствах різних галузей промисловості. Основні переваги цієї системи: рівномірне нагрівання приміщення; можливість централізованого регулювання температури теплоносія (води); відсутність запаху гару; підтримання відносної вологості повітря на відповідному рівні (повітря не пересушується); виключення опіків від нагрівальних приладів; пожежна безпека.

Основний недолік системи водяного опалення - можливість її замерзання при вимиканні в зимовий період, а також повільне нагрівання великих приміщень після тривалої перерви в опаленні.

Парове опалення має низку санітарно-гігієнічних недоліків. Зокрема, внаслідок перегрівання повітря знижується його відносна вологість, а органічний пил, що осідає на нагрівальних приладах, підгоряє і створює запах гару. Окрім того, існує небезпека пожеж та опіків. Враховуючи вищевказані недоліки не допускається застосування парового опалення в пожежонебезпечних приміщеннях та приміщеннях зі значним виділенням органічного пилу.

З економічної точки зору систему парового опалення ефективно влаштовувати на великих підприємствах, де одна котельня забезпечує необхідний нагрів приміщень усіх корпусів та будівель.

3. Пожежна небезпека. Пожежна небезпека - можливість виникнення та розвитку пожежі в будь-якому процесі. Потрібно відмітити, що небезпечних пожеж не буває. Якщо вони не створюють прямої загрози життю та здоров'ю людини, то приносять матеріальний збиток.

Токсичні продукти горіння представляють найбільшу загрозу для життя людини, особливо при пожежі в приміщенні.

Вогонь - надзвичайно шкідливий фактор пожежі, проте випадки його прямого впливу на людей досить рідкі. Під час пожежі температура полум'я може досягти 1200-1400 °C і у людей, що знаходяться в зоні пожежі можуть бути опіки та відчуття болю.

Дим представляє собою велику кількість найбільш маленьких частинок продуктів, що не згоріли, що знаходяться в повітрі. Він викликає інтенсивне подразнення органів дихання та слизової оболонки. Крім того, в задимлених приміщеннях внаслідок погіршення видимості уповільнюється евакуація людей, а інколи провести її зовсім неможливо.

Руйнування будівельних конструкцій відбувається внаслідок втрати ними несучої здатності під впливом високих температур та вибухів. При цьому

люди можуть отримувати значні механічні травми, опинитись під завалами будівлі.

В залежності від характеру пожежної небезпеки технологічних процесів всі виробництва ділять на п'ять категорій:

I категорія А- горючі та легкозаймисті рідини; продукти, які можуть вибухнути та горіти при взаємодії з водою, киснем повітря та один з одним;

II категорія Б- пил, волокна; горюча рідина, яка утворює з пилом та паром вибухонебезпечні суміші;

III категорія В- горючі та важко горючі рідини; тверді горючі речовини та матеріали;

IV категорія Г- негорючі речовини та матеріали в розплавленому чи розжареному стані;

V категорія Д- негорючі речовини та матеріали в холодному стані.

Способи ліквідації пожежі:

1. Охолодження зони горіння чи реагуючих речовин;
2. Ізоляція речовини із зони горіння;
3. Розбавлення повітря чи горючих речовин негорючими;
4. Придушення горіння за допомогою вибуху.

До вогнегасних речовин відносяться: вода; піна; інертні та негорючі гази; вогнегасні порошки; пісок.

4. Освітлення. Природне освітлення - це освітлення приміщень світлом неба, що проникає крізь світлові порізи в зовнішніх огорожувальних конструкціях.

Штучне освітлення - освітлення приміщень штучним світлом за допомогою електричних ламп (газорозрядні лампи і лампи розжарювання).

Лампи розжарювання належать до джерел світла теплового випромінювання. Газорозрядні лампи - це лампа, у якій оптичне випромінювання виникає в результаті електричного розряду в газах, парах чи їхніх сумішах.

За конструктивним виконанням штучне освітлення може бути трьох систем - загальне, місцеве і комбіноване.

Загальне - освітлення, при якому світильники розміщуються у верхній зоні приміщення рівномірно (загальне рівномірне освітлення), або до розташування устаткування (загальне локалізоване освітлення).

Місьцеве - освітлення, додаткове до загального, створюване світильниками, що концентрують світловий потік безпосередньо на робочих місцях.

Комбіноване - освітлення, при якому до загального освітлення додається місцеве.

За функціональним призначенням штучне освітлення поділяють на наступні види: робоче, чергове, аварійне, евакуаційне, охоронне.

Робоче - освітлення приміщень будинків, а також ділянок відкритих просторів, призначених для роботи, проходу людей і руху транспорту.

Чергове - освітлення в неробочий час.

Аварійне - освітлення для продовження роботи при аварійному відключенні робочого освітлення.

Евакуаційне - освітлення для евакуації людей із приміщення при аварійному відключенні робочого освітлення.

Охоронне - освітлення удовж границь територій, які охороняються у нічний час.

В залежності від рівня та тривалості впливу шкідливий фактор може стати небезпечним. У ДОСТі 12.0001-74 "СББТ. Небезпечні та шкідливі виробничі фактори. Класифікація" приводиться класифікація елементів умов праці. Вони підрозділяються на 3 групи: фізичні, хімічні та психофізичні.

Таким чином, на підприємстві необхідно забезпечувати сприятливі умови праці.

ВИСНОВКИ

В результаті дослідження теоретичних та практичних питань оцінки та прогнозування банкрутства підприємства можна зробити наступні висновки:

1. Банкрутство – це такий фінансовий стан підприємства, що характеризується його неспроможністю виконувати свої фінансові зобов'язання і є результатом дії внутрішніх і зовнішніх факторів, що призводить до застосування судом ліквідаційної процедури.

2. Запобігання цьому стану потребує застосування спеціальних процедур, заходів, які включають в себе оцінку та прогнозування банкрутства підприємства і розробку антикризової програми. Розрізняють три основні напрямки прогнозування ймовірності банкрутства підприємства:

- оцінка й прогнозування показників задовільності структури балансу;
- системи формалізованих та неформалізованих методів;
- розрахунок індексу кредитоспроможності

3. Наявність великої кількості моделей для прогнозування банкрутства підприємства свідчить про великий попит щодо їх застосування. Для того щоб прогноз ймовірності банкрутства підприємства був більш точним, необхідно використовувати декілька методів прогнозування ймовірності банкрутства підприємства.

4. Нормативно-законодавчою базою є Кодекс України з процедур банкрутства, Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств і організацій.

4. Проведений аналіз фінансового стану та прогнозування банкрутства ПрАТ «Завод «Фрегат» в 2021-2022 роках показав:

4.1. В 2021-2022 роках спостерігається позитивна тенденція зростання вартості майна підприємства. За цей період вартість майна збільшилась на 34,24%..

4.2. Зростання вартості майна підприємства відбулося в результаті зростання позикового капіталу, вартість якого за цей період збільшилася 87,35%. Власний капітал ПрАТ «Завод «Фрегат» за цей ще період зменшився на 51,37%. Причому спостерігається негативна тенденція зростання вартості позикового капіталу і зменшення вартості власного капіталу, що свідчить про зниження фінансової стійкості підприємства.

4.3. Зменшення величини власного капіталу пов'язане зростанням розміру непокритих збитків на підприємстві. Якщо на кінець 2020 року непокриті збитки становили 17634 тис.грн., то на кінець 2022 року вони збільшилися до 131875 тис.грн. Все це свідчить про збиткову діяльність ПрАТ «Завод «Фрегат» в 2022 році.

4.4. Оцінка фінансової стійкості за абсолютними показниками показала, що завод має кризовий фінансовий стан та незабезпечений стабільними джерелами фінансування поточної фінансово-господарської діяльності, підприємству загрожує банкрутство, поновлення запасів здійснюється за рахунок коштів, які сформувалися за рахунок уповільнення оборотності кредиторської заборгованості. Розрахунок відносних показників фінансової стійкості ПрАТ «Завод «Фрегат» повністю підтвердив висновки, зроблені на підставі абсолютних показників фінансової стійкості підприємства.

4.5. Аналіз ліквідності балансу показав, що баланс підприємства є неліквідним, і спостерігається негативна тенденція зниження його ліквідності. Підприємство немає власного оборотного капіталу. Аналіз коефіцієнтів ліквідності показує, що підприємство є неплатоспроможним. Так, значення трьох основних коефіцієнтів ліквідності нижчі за нормативні значення. Причому спостерігається негативна тенденція зменшення їх значень.

4.6. Аналіз ймовірності банкрутства ПрАТ «Завод «Фрегат» шляхом оцінки показників задовільної структури балансу показав, що ПрАТ «Завод «Фрегат» має незадовільну структуру балансу і є неплатоспроможним, тобто має ознаки критичної неплатоспроможності, що відповідають фінансовому стану потенційного банкрутства. Розрахований коефіцієнт відновлення платоспроможності для ПрАТ «Завод «Фрегат» менше одиниці, і це свідчить про те, що підприємство протягом 6 місяців скоріше за все не матиме реальної можливості відновити свою платоспроможність. Але визнання ПрАТ «Завод «Фрегат» неплатоспроможним не позначає визнання його неспроможності. Це лише фіксація стану фінансової нестійкості.

4.7. Оцінка ймовірності банкрутства підприємства шляхом розрахунку індексу кредитоспроможності за різними моделями показала, що підприємство знаходиться у кризовому стані, тобто ймовірність банкрутства висока, і вона зросла в 2022р. Виключенням стали розрахунки за моделлю Таффлера і Тішоу, Дж.Фулмера. Але навіть і ці моделі показали, що загроза банкрутства зростає.

Таким чином, на підприємстві необхідно вживати заходи виходу ПрАТ «Завод «Фрегат» з кризового стану.

5. Оскільки ПрАТ «Завод «Фрегат» належить до галузі машинобудування, тому для розробки заходів підвищення його фінансової стійкості, виходу з кризового стану, були визначено основні шляхи виходу з кризового стану машинобудівних підприємств України, а саме:

- збільшення обсягів виробництва шляхом збільшення державних замовлень;
- фінансування інноваційної діяльності для дотримання міжнародних стандартів у виробництві продукції;
- зв'язок з науковими закладами для ефективного запровадження винаходів у виробництво;
- розширення ринків збуту продукції машинобудування, оскільки воєнна агресія росії скоротила попит на вітчизняну продукцію машинобудування.

Тому перед машинобудівними підприємства стала проблема пошуку нових покупців та ринків збуту;

- оновлення, підвищення ефективності використання основних фондів підприємства;

- забезпечення ефективного управління дебіторською та кредиторською заборгованістю з урахуванням коливань валютного курсу;

- підвищення ефективності формування та раціонального використання оборотних активів підприємства;

- підвищення конкурентоспроможності на ринку збуту за рахунок зниження собівартості шляхом підвищення продуктивності праці, мінімізації операційних (матеріальних) витрат, запровадження нових технологій та техніки, скорочення питомої частки постійних витрат у складі собівартості продукції, оскільки зменшення витрат на виготовлення продукції впливає на збільшення прибутку підприємства;

- розширення асортименту продукції та завоювання більшої ринкової частки.

В якості антикризових заходів щодо запобігання банкрутства ПрАТ «Завод «Фрегат» було запропоновано:

1. Продаж невикористовуваного устаткування і матеріалів.
2. Повне або часткове перепрофілювання виробництва.
3. Розширення ринків збуту продукції, зокрема, на ринках Євросоюзу.
4. Пошук та залучення потенційних інвесторів для модернізації, технічного переозброєння підприємства.
5. Пошук нових постачальників сировини та матеріалів, зокрема на зовнішньому ринку.
6. Зниження операційних витрат, собівартості продукції, що випускається.
7. Впровадження дієвої системи менеджменту на підприємстві.

Крім того, в сьогоденних умовах воєнного стану та необхідності виробництва зброї, ремонту воєнної техніки завод міг би бути залучений до

ремонті воєнної техніки, що дозволить збільшити обсяги виробництва та реалізації та при скороченні витрат отримувати прибутки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стащук О. В., Шостак Л. В., Булик Д. В. Банкрутство підприємств в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 44. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1801/1736>
2. Волот О. І., Бабич І. М., Ткаченко О. О. Банкрутство підприємства: сутність, ймовірність та методи визначення. *Науковий вісник Полісся*. 2015. № 4 (4). С. 61-67. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/nvp_2015_4_12.pdf
3. Глущенко С. В., Івахненков С. В. Антикризове управління на підприємстві: фінансово-організаційні аспекти : конспект лекцій : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : НаУКМА, 2020. 90 с. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/18066/Antykryzove_upravlinnia_na_pidpriemstvi_finansovo-orhanizatsiini_aspekty%20.pdf?sequence=1&isAllowed=y
4. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Голос України* від 14.03.2003, № 49. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення 01.06.2023).
5. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18.10.2018 р. №2597-VIII. *Голос України* від 20.04.2019, № 77. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19> (дата звернення 01.06.2023).
6. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика. Навчальний посібник. К.: ЦНЛ, 2009. 328 с.
7. Бланк І.А. Управління фінансовими ресурсами підприємства: навч. посіб. К.: Ельга, 2011. 574 с.
8. Кондрашихін А.Б., Пепа Т.В., Федорова В.О. Фінансова санація і банкрутство підприємств. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури,

http://shron1.chtyvo.org.ua/Kondrashykhin_Andrii/Finansova_sanatsia_i_bankruts_tvo_pidpryiemstv.pdf

9. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навч. посіб. 5-е вид., випр. К. : КНЕУ, 2013. 412 с.

10. Шморгун Н. П., Головка І. В. Фінансовий аналіз : навч. посібник. К.: ЦНЛ, 2006. 528 с.

11. Боронос В. Г., Плікус І. Й. Управління фінансовою санацією підприємств : підручник. Суми : Сумський державний університет, 2014. 457 с. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/34371/1/sanacija.doc>

12. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств : навч. посіб. 5-е вид., переробл. і доп. К. : МАУП, 2014. 328 с.

13. Брагіна О.С. Дослідження підходів щодо визначення сутності банкрутства підприємства. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2019. № 4 (10). С. 40-49. URL: <https://economics.net.ua/ejopu/2019/No4/40.pdf>

14. Грицюк О. Е. Причини виникнення банкрутства в сучасних підприємствах. *Економіка і управління підприємствами*. 2018. Вип. IV (72). С. 42-53. URL: <http://chtei-knteu.cv.ua/herald/content/download/archive/2018/v4/5.pdf>

15. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Полтава: Видавництво ПП «Астроя», 2020. 434 с. URL: <https://dspace.pdau.edu.ua/handle/123456789/8241>

16. Фінанси підприємств: Підручник / За ред. А.М.Поддєрьогіна. 8-ме вид., без змін. К.: КНЕУ, 2013. 519 с.

17. Нескородева І. І., Грачова О. О. Дослідження сутності класифікаційних аспектів банкрутства підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2013. № 41. С. 196-200. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi->

bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vetp_2013_41_51.pdf

18. Подольська В. О., Ярош О.В. Фінансовий аналіз: навч.посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2011. 488с.

19. Власюк В.Є., Гордієнко К.О., Пшенична А.О. Оцінка ймовірності банкрутства вітчизняних підприємств (на прикладі ПАТ «Комбінат «Тепличний»). *Економіка і суспільство*. 2017. № 12. С. 68-72. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/12_ukr/11.pdf

20. Жадан Т.А, Демиденко М.С. Методичні підходи до оцінки та прогнозування ймовірності банкрутства суб'єктів господарювання. *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я*. 2019. Ч. III. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/211066217.pdf>

21. Нагорний П.Д., Базюк Д.С. Оцінка фінансового стану як передумова ефективного управління підприємством. *Трансформаційна економіка*. 2023. № 1 (01). С. 44-49. URL: <https://transformations.in.ua/index.php/journal/article/view/8>

22. Кучмей О. В. Моделювання ймовірності банкрутства підприємства (на прикладі ПАТ «Будівельна корпорація «УкрБуд»). *Ефективна Економіка*. 2017. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6037>

23. Шавурська О. В. Оцінка ймовірності банкрутства як метод прогнозування фінансово-економічного стану підприємства. *Економіка, Управління та Адміністрування*. 2022. № 4 (94), С. 22–28. URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2020-4\(94\)-22-28](https://doi.org/10.26642/ema-2020-4(94)-22-28)

24. Хринюк О. С. Моделі розрахунку ймовірності банкрутства як метод оцінки фінансового потенціалу підприємства. *Ефективна Економіка*. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2018/46.pdf

25. Гайденок С.М., Волгіна Н.О., Панова О.Д., Юр'єва С.Ю. Оцінка моделей прогнозування банкрутства підприємств готельного бізнесу в умовах цифровізації економіки. *Науково-практичний журнал Журнал «Економіка та*

держава». 2022. № 6. С. 92-100. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/economy/article/view/70/71>

26. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затв. наказом Міністерства економіки України від 19.01.06р. № 14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/card/v0014665-06>

27. Терещенко О.О., Проскура К.П. Критичний аналіз методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства. 57с. URL: <https://www.pravojustice.eu/storage/app/uploads/public/638/60b/1c4/63860b1c461d1026202332.pdf>

28. Рзяєва Т.Г., Стасюк І.В. Зарубіжні методики визначення ймовірності банкрутства підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 3. Т.І.С.177 – 181.

29. Рзяєва Т.Г., Стасюк І.В. Механізм та напрями прогнозування ймовірності банкрутства підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 1, Т. 2. с. 89-94.

30. Череп А.В., Євтушенко А.С. Особливості використання дискримінантних моделей прогнозування банкрутства підприємств в умовах української економіки. *Вісник економічної науки України*. 2010. № 1. С. 146-151.

31. Янковець Т. М., Чернюк Ю. В. Порівняння сучасних моделей діагностики ймовірності банкрутства підприємства: закордонний та вітчизняний досвід. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 20. С. 58-62. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/20_2016/14.pdf

32. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України № 996-XIV від 16.07.1999р. Дата оновлення: 10.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення 05.06.2023).

33. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення 05.06.2023).

34. Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств і організацій: затверджена Наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 27.06.97 № 81. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-97>

35. Офіційний сайт ПрАТ «Завод «Фрегат». URL: <https://fregat.mk.ua/>

36. Фінансова звітність ПрАТ «Завод «Фрегат» за 2021-2022 рр. URL: <https://smida.gov.ua/db/feed/57589>

37. Господарський кодекс України від 16 січня 2003р. № 436-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. №18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

38. Про акціонерні товариства: Закон України № 2465-IX від 22.07.2022 р. Дата оновлення: 01.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text>.

39. Школьник І. О., Боярко І. М., Дейнека О. В. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник / за заг. ред. Школьник І. О. Київ: «Центр учбової літератури», 2016. 368 с. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/50318/5/Shkolnyk_%20Finansovyi%20analiz.pdf

40. Василюк А.П., Василюк, П.М. Механізм забезпечення економічної стабільності підприємств машинобудування : Монографія. Тернопіль: Вид-во ТНТУ імені Івана Пулюя: Тернопіль. 2014, 164 с.

41. Покровська Н.М. Фінансовий стан та тенденції розвитку машинобудівної галузі України. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 41. С. 128-133. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/41_2020_ukr/24.pdf

42. Берест М.М., Меренкова Л.О. Оцінка та аналіз факторів впливу на фінансову стійкість підприємств машинобудування. *Economics of Development*, Volume 18, Issue 3, 2019. URL: [http://dx.doi.org/10.21511/ed.18\(3\).2019.01](http://dx.doi.org/10.21511/ed.18(3).2019.01)
43. Бассова О. О., Алешкевич М. О. Антикризові заходи попередження банкрутства машинобудівних підприємств та шляхи їх впровадження в конкурентних умовах. *Ефективна економіка*. 2020. № 4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2020/91.pdf
44. Троц І.В. Напрями та шляхи подолання банкрутства машинобудівних підприємств Хмельниччини відповідно до їх кризового рівня. URL: https://library.krok.edu.ua/media/library/category/statti/trots_0009.pdf
45. Про охорону праці: Закон України № 2694-XII від 14.10.1992р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text> (дата звернення 11.01.2023).
46. Одарченко М.С., Одарченко А.М., Степанов В. І., Черненко Я. М. Основи охорони праці: підручник. Х.: Стил-Издат, 2017. 334 с.

Баланс ПрАТ «Завод «Фрегат» за 2021-2022 роки (тис.грн.)

Актив	Код рядка	На кінець 2020	На кінець 2021	На кінець 2022
1	2	5	6	4
I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи	1000	176	3578	4842
первісна вартість	1001	282	3721	5025
накопичена амортизація	1002	106	143	183
Незавершені капітальні інвестиції	1005	0	0	0
Основні засоби	1010	303827	270257	309757
первісна вартість	1011	1141783	1124571	1133019
знос	1012	837956	854314	823262
Довгострокові фінансові інвестиції, які обліковуються		-	-	-
за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	-	-	-
інші фінансові інвестиції	1035	-	-	-
Відстрочені податкові активи	1045	6973	417	4085
Інші необоротні активи	1090	-	0	-
Усього за розділом I.	1095	310 976	274 252	318 684
II. Оборотні активи				
Запаси, у тому числі	1100	136862	197450	257747
виробничі запаси	1101	55419	119227	162147
незавершене виробництво	1102	68751	66825	86635
готова продукція	1103	10908	10008	7596
товари	1104	1784	1390	1369
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	64225	16516	29399
Дебіторська заборгованість за розрахунками:				
за виданими авансами	1130	62408	235682	177413
з бюджетом	1135	804	1	399
у тому числі з податку на прибуток	1136	64	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	3465	653	803
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	25851	5569	5331
Витрати майбутніх періодів	1170	0	0	0
Інші оборотні активи	1190	4836	30269	28328
Усього за розділом II.	1195	298451	486140	499420
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-	-
Баланс	1300	609 427	760 392	818 104

Продовження Додатку А

Пасив	Код рядка	На кінець 2019	На кінець 2020	На кінець 2021
1	2	4	5	6
I. Власний капітал				
Зареєстрований (пайовий капітал)	1400	10967	10967	10967
Капітал у дооцінках	1405	242212	197840	234371
Додатковий капітал	1410	-	-	-
Резервний капітал	1415	-	-	-
Нерозподілений прибуток(непокритий збиток)	1420	-19870	5417	-131875
Неоплачений капітал	1425	-	-	-
Вилучений капітал	1430	-	-	-
Усього за розділом I.	1495	233 309	214 224	113 463
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення				
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	-	-	-
Довгострокові кредити банку	1510	-	-	-
Інші довгострокові зобов'язання	1515	1003	3197	10153
Довгострокові забезпечення	1520	-	-	-
Цільове фінансування	1525	-	-	-
Усього за розділом II.	1595	1003	3197	10153
III. Поточні зобов'язання і забезпечення				
Короткострокові кредити банків	1600	1856	-	3641
Поточна кредиторська заборгованість за:				
довгостроковими зобов'язаннями	1610	285206	337124	465074
товари, роботи, послуги	1615	12135	56333	69891
розрахунками з бюджетом	1620	761	4062	4668
у тому числі з податку на прибуток	1621	0	0	0
розрахунками зі страхування	1625	720	814	35
розрахунками з оплати праці	1630	3117	4036	992
одержаними авансами	1635	31035	77353	107102
розрахунками з учасниками	1640	-	-	-
Поточні забезпечення	1660	2811	4349	4263
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	37474	58900	38822
Усього за розділом III.	1695	375115	542971	694488
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-	-
Баланс	1900	609 427	760 392	818 104

Звіт про фінансові результати ПрАТ «Завод «Фрегат»

Стаття	Код рядка	2020	2021	2022
1	2	4	3	
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	429733	716438	167045
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	-315542	-597319	-138236
Валовий: прибуток	2090	114191	119119	28809
збиток	2095	-	-	
Інші операційні доходи	2120	17466	12280	8102
Адміністративні витрати	2130	-27052	-37274	-21085
Витрати на збут	2150	-8861	-18805	-9798
Інші операційні витрати	2180	-34754	-17071	-19592
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	60990	58249	
збиток	2195	-	-	-13564
Дохід від участі в капіталі	2200	-	-	0
Інші фінансові доходи	2220	-	-	0
Інші доходи	2240	38655	87782	18014
Фінансові витрати	2250	-311	-57211	-18434
Втрати від участі в капіталі	2255	0	0	0
Інші витрати	2270	-98221	-57797	-130457
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	1113	31023	
збиток	2295	-		-144441
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-1583	-7972	4085
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	-	-	
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	-	23051	
збиток	2355	-470		-140356